

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Ida Svensson

Generationsskifte i fåmansaktiebolag

- om skalbolagsaffärer, lättnadsregler och nya
omstruktureringsbestämmelser

Examensarbete
20 poäng

Handledare: Christina Moëll

Skatterätt

VT 2001

Innehåll

INNEHÅLL	2
SAMMANFATTNING	1
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
2 GÅVA	7
2.1 Allmänt	7
2.2 Blandade fång	7
2.3 Överföring av hela aktieinnehavet till barnen	7
2.4 Gåva till aktiebolag?	8
2.4.1 NJA 1980 s. 642 I och II	8
2.4.1.1 NJA 1980 s. 642 I	8
2.4.1.2 NJA 1980 s. 642 II	8
2.4.2 RÅ 1993 ref. 43 I och II	9
2.4.2.1 RÅ 1993 ref. 43 I	9
2.4.2.2 RÅ 1993 ref 43 II	9
2.5 Värderingen av företagsförmögenheten	9
2.5.1 Allmänt	9
2.5.2 Lättnadsreglerna	10
2.5.2.1 All givarens rätt	10
2.5.2.2 Utan förbehåll	11
2.5.2.3 Behålla i minst 5 år	11
2.5.3 Substansvärdemetoden	11
2.6 Ny arvs- och gåvoskattelag?	12
2.7 Slutsatser	14
3 UNDERPRISÖVERLÅTELSE	17
3.1 Allmänt om uttagsbeskattning	17
3.1.1 Tidigare praxis	17
3.1.2 Utagsbeskattningsreglernas tillämpning	17
3.2 Underprislagen	18
3.3 Underprisöverlåtelser vid generationsskiften	18
3.3.1 Ett förhandsbesked sedan UPL: s ikraftträdande	19
3.3.2 Vad har hänt efter omstruktureringslagstifningens tillkomst?	19

3.3.2.1	Ägarsamband	19
3.3.2.2	Organisatoriska skäl	20
3.3.2.3	Verksamhetsgren	20
3.4	Slutsatser	21
4	INTERN AKTIEÖVERLÅTELSE	23
4.1	Allmänt	23
4.2	Överlåtelse av aktierna till ett av barnen bildat AB	23
4.3	Prissättningen	24
4.4	Fusion	24
4.5	Gåva av NYAB	25
4.6	Slutsatser	25
5	INKRÅMSÖVERLÅTELSE	27
5.1	Allmänt	27
5.2	Överlåtelse av inkråmet	27
5.2.1	Till ett av ägaren nybildat eller existerande bolag	27
5.2.2	Till ett av barnen ägt bolag	27
5.3	Priset på inkråmet	28
5.4	Gåva av NYAB	28
5.5	Försäljningen av skalbolaget (AB 1)	28
5.6	Slutet för skalbolagsaffärer?	29
5.6.1	Bakgrund till förslaget	29
5.6.2	Förslaget	29
5.6.3	Synpunkter på förslaget	30
5.7	Slutsatser	31
6	BODELNING	33
6.1	Allmänt	33
6.2	Bodelning under bestående äktenskap	33
6.2.1	Gåvoskatt	33
6.2.2	Uttagsbeskattning	34
6.2.3	Ett exempel	34
6.3	Slutsatser	35
7	FÖRSÄKRINGAR	36
7.1	Allmänt	36

7.2 Livförsäkringar	36
7.2.1 Pensionsförsäkringar	36
7.2.2 Kapitalförsäkringar	36
7.2.2.1 “Sex basbeloppsförsäkringen”	37
7.2.3 Livränteförsäkring	37
7.3 Arvs- och gåvobeskattningen	38
7.4 Jämkning av förmånstagarförordnanden	38
7.5 Slutsatser	39
8 PENSION	40
8.1 Köp av pensionsförsäkring	40
8.2 Avsättning till konto “Avsatt till pensioner”	40
8.3 Avsättning till pensionsstiftelse	41
8.4 Engångsavsättning	41
8.5 Direktpension	41
8.6 Slutsatser	42
9 SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	43
LITTERATURFÖRTECKNING	49
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	52

Sammanfattning

Som uppsatsen förhoppningsvis har visat innebär en gåva av aktierna i de flesta fall inte alltför betungande skattekonsekvenser. Detta gäller under förutsättning att de skattnadsreglerna kan tillämpas. En nackdel med en ren gåva är dock att föräldrarna inte kan behålla någon del av förmögenheten själva. Att inleda planeringsfasen med en bodelning två makar emellan är i de flesta fall mycket skattemässigt fördelaktigt. Dels uppkommer en jämnare fördelning mellan makarna, dels sänks skattebelastningen för den yngre generationen i progressionshänseende. I vissa fall finns det betydande tillgångar, t ex fastigheter eller värdepapper, vid sidan om företaget. Är så fallet kan föräldrarna behålla dem utan att det förtar lätttnadsregelns tillämplighet. Även pensions- och kapitalförsäkringar är effektiva instrument som kan användas för att trygga föräldrarnas framtid. Dels är dessa lindrigt beskattade, dels ger de ett ekonomiskt skydd omedelbart om företagsägaren skulle avlida plötsligt. Dessa är dock mycket komplicerade och experthjälp krävs oftast.

I slutet av 1960-talet väckte de skattnadsvinstbolagstransaktionerna stor uppmärksamhet. Syftet med transaktionerna var detsamma som nu, nämligen att omvandla löpande inkomster till lågbeskattade realisationsvinster. Lagstiftaren reagerade mot det ökade antalet vinstbolagsaffärer och i synnerhet mot dels de fall då köparen inte hade något som helst intresse av det köpta bolagets verksamhet och dels de fall då säljaren genom transaktionen inte haft någon som helst avsikt att avhända sig inflytandet över den bedrivna verksamheten¹. Den stopplagstiftning mot skalbolagsaffärer som då infördes kan jämföras med den stopplagstiftning som Finansdepartementet föreslog i en promemoria förra året². I promemorian föreslås att en stoppregel mot skalbolag införs som skall rikta sig till säljaren av skalbolaget och som skall innebära att ett belopp motsvarande bolagets obeskattade inkomster skall tas upp som överskott av aktiv näringsverksamhet. Införs en sådan stopplagstiftning kan denna innebära slutet för skalbolagsaffärer, vilket också skulle försvåra ett ägarskifte i fåmansföretagen.

Vad som däremot ökade antalet möjligheter vid omstruktureringar var den nya omstrukturingslagstiftningen som trädde ikraft för drygt två år sedan, den 1 januari 1999. Genom de nya reglerna blev det möjligt att överföra tillgångar till andra personer utan uttagsbeskattning, exempelvis genom gåva. Förutsättningarna för underlåten uttagsbeskattning kom att regleras i underprislagen, UPL. Enligt tidigare praxis kunde det i vissa fall, främst vid gåva, bli aktuellt med både uttagsbeskattning och arvs- eller gåvobeskattning. En intressant fråga är om rättsläget har förändrats i och

¹ Grosskopf, G., *Vinstbolag – aktiebolags- och skatterättsliga frågor*, 1989, s.7.

² Ds 2000:35, *Skattereglerna mot handel med skalbolag*.

med att tidigare praxis har ersatts med en konkret lagreglering eller om lagen endast har fastställt tidigare praxis? Är mitt resonemang riktigt innebär den nya omstruktureringslagstiftningen i många fall ökade möjligheter för fåmansföretagare att generationsskifta sitt företag utan att träffas av uttagsbeskattning. Dock kan man se en skärpning i vissa andra fall. Den viktiga slutsats som jag dragit av detta är att lagstiftarna inte har lyckats undanröja den osäkerhet som råder på området.

Efter 1990 års skattereform har det återigen blivit vanligt med interna aktieöverlåtelser i samband med generationsskiften. Under flera år fanns en stopplagstiftning mot sådana internvinstransaktioner, men vid skattereformen slopades dessa då de inte längre ansågs nödvändiga när de s k 3:12-reglerna infördes. Transaktionerna är mycket effektiva när t ex ett syskon eller en kompanjon behöver lösas ut. Dessutom är de mycket vanliga vid omstruktureringar av bolag med samma ägare. Fördelen är att man inte behöver blanda in någon utomstående i omstruktureringen då man gör en ”affär med sig själv”.

Enligt min uppfattning finns det inte en lösning som passar samtliga fall av generationsskiften utan hänsyn måste tas till en rad omständigheter som kan finnas och uppkomma i samband med ett skifte från en generation till en annan.

Förord

Jag vill framföra ett stort tack till min handledare Christina Moëll, som på ett vänligt och hjälpsamt sätt stöttat mig i mitt arbete. Dessutom vill jag tacka Klas Svanberg, Pontus Bergman och övriga medarbetare vid Tax/Law enheten på Ernst & Young i Malmö, där jag fick förmånen till en praktikplats och förtroende till självständigt arbete, som stimulerade till vidareutveckling i ämnet skatterätt.

London, mars 2001

Ida Svensson

Förkortningar

A.a	anfört arbete
AB	aktiebolag
ABL	Aktiebolagslagen
AGL	Lag om arvsskatt och gåvoskatt
Bl. a	bland annat
Dir.	direktiv
Ds	Departementsstencil
DsFi	Departementsstencil från finansdepartementet
D v s	det vill säga
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
IL	Inkomstskattelagen
KL	Kommunalskattelagen (stor eller liten bokstav?)
m. fl.	med flera
NJA	Nytt juridiskt arkiv
P g a	på grund av
Prop.	Proposition
RN	Riksskattenämnden
RR	Regeringsrätten
RSV	Riksskatteverket
RSV Dt	Riksskatteverkets anvisningar och föreskrifter i frågor rörande inkomst- och förmögenhetstaxering
RSV/FB Dt	Riksskatteverkets serie för förhandsbesked i frågor rörande inkomst- och förmögenhetstaxering
RSV S	Riksskatteverkets rekommendationer
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SFL	1947 års förmögenhetsskattelag
S k	så kallad
SN	Skattenytt
SOU	Statens offentliga utredningar
SRN	Skatterättsnämnden
SST	Svensk skattetidning
T ex	till exempel
UPL	Lagen om underprisöverlåtelser
ÄktB	Äktenskapsbalken

1 Inledning

Generationsskiftesplanering syftar till att trygga företagets fortsatta verksamhet i samband med en generationsväxling. Att generationsskiftesplanera är en långvarig process som blir mer effektiv desto tidigare man börjar. För att kunna påverka skatternas roll i företaget krävs en långsiktig strategisk planering. En helhetsbedömning av företaget måste göras i varje enskilt fall. Det finns en rad olika metoder som syftar till att underlätta ett generationsskifte i ett fåmansföretag. Ett alternativ är att skänka aktierna till den yngre generationen genom en gåvotransaktion. Ett problem i samband med en ren gåva är att den äldre generationens framtid inte tryggas ekonomiskt. Därför kommer jag kort att säga något om pensioner och försäkringar. Ett annat sätt att generationsskifta kan vara genom att genomföra en intern aktieöverlåtelse. Slutligen avser jag att redogöra för hur en inkråmsöverlåtelse kan gå till i samband med ett generationsskifte.

Målet med denna uppsats är att redogöra för de alternativa instrument som en småföretagare kan använda i samband med ett generationsskifte under dennes livstid, och alltså inte den växling som inträder automatiskt i samband med en företagares död, samt att belysa de skattekonsekvenser som följer av dessa. Den metod som jag valt för uppsatsen är att med ett relativt brett spektrum redogöra för de olika alternativen. Uppsatsen har därför mer karaktär av handbok och mindre av utredning. Målet är att lyfta fram vissa intressanta frågeställningar som kan uppkomma i samband med ett generationsskifte av familjeföretaget. Jag gör inga anspråk på att besitta den enda ”rätta lösningen” eftersom en sådan oftast inte existerar.

Det är många frågor som måste ställas innan ett generationsskifte kan genomföras. Hur kan företaget föras över till barnen utan gåvoskatt? Kan företagsförmögenheten föras över till underpris? Hur kan föräldrarnas framtid tryggas? Kan de t ex behålla vissa tillgångar i rörelsen och endast överlåta en del av tillgångarna? osv. För att kunna besvara alla dessa frågor krävs kunskaper i, inte bara skatterätt, utan även företagsekonomi, familjerätt och försäkringsrätt. De frågor som skall behandlas i uppsatsen är främst av skatterättslig karaktär och avgränsar sig av utrymmesskäl till att beskriva några olika metoder som kan tillämpas vid ett generationsskifte av fåmansaktiebolag. Givetvis är mycket av det som beskrivs tillämpligt även på andra företagsformer t ex enskild näringsverksamhet.

Sammanfattningsvis kan uppsatsens huvudsyfte anges vara att från en familjeföretagares perspektiv undersöka och jämföra framförallt tre olika sätt att generationsskifta ett fåmansaktiebolag; nämligen genom gåva –ren alternativt med vederlag-, intern aktieöverlåtelse och inkråmsöverlåtelse. Dessutom kommer jag att beröra områdena bodelning under bestående äktenskap, pensioner och försäkringar. För att underlätta läsningen har jag

valt att referera de flesta lagparagrafer i fotnotssystemet tillsammans med andra litteratur- och källhänvisningar.

Uppsatsen är disponerad på följande sätt. I kapitel 2 behandlas gåvoinstitutet. Kapitel 3 handlar om underprisöverlåtelser och effekterna därav. I kapitel 4 och 5 behandlas interna aktieöverlåtelser och inkråmsöverlåtelser. I kapitel 6, 7 och 8 redogörs kortfattat för instrumenten bodelning under bestående äktenskap, försäkringar respektive pensioner i samband med generationsskiften. Uppsatsen avslutas med några sammanfattade slutsatser i kapitel 9. Eftersom de olika avsnitten är relativt självständiga har jag valt att redogöra för mina slutsatser efter varje kapitel. De i slutet sammanfattade synpunkterna är därför kortfattade.

2 Gåva

2.1 Allmänt

Gåvor är ett vanligt led i generationsskiftesplaneringen. Gåva kan ensamt utgöra ett instrument, men kan även ingå som ett led i generationsskiftesplaneringen tillsammans med ett ytterligare instrument. En förutsättning för att en gåva skall föreligga skatterettsligt är att de civilrättsliga rekvisiten för gåva är uppfyllda. I den civilrättsliga lagstiftningen uppställs inte någon definition av gåva. Ledning får istället hämtas i doktrinen. Tre rekvisit krävs för att en gåva skall föreligga. Dessa tre är förmögenhetsöverföring, frivillighet och gåvoavsikt³.

2.2 Blandade fång

Det är vanligt att en överlåtelse varken utgör ett rent köp eller en ren gåva. För att ett köp skall föreligga skall fullgott vederlag ha lämnats för egendomen. Vid gåva lämnas inget vederlag utan överföringen sker benefikt. Om en överlåtelse sker mot vederlag som inte motsvarar egendomens värde föreligger ett blandat fång⁴. Vid en företagsöverlåtelse som delvis är köp och delvis gåva kan överlåtelsen komma att både gåvo- och inkomstbeskattas. En överlåtelse av företagsförmögenheten mot att ett vederlag lämnas kan innebära en mycket tung skattebelastning. Jag kommer därför att koncentrera framställningen på metoder med vars hjälp man kan kringgå de hårda beskattningseksekvenser som följer av ett blandat fång.

2.3 Överföring av hela aktieinnehavet till barnen

Det enklaste sättet att generationsväxla är att överlåta aktierna i bolaget genom en gåvotransaktion. För att den skäpnadsregeln skall kunna tillämpas måste vissa förutsättningar vara uppfyllda. Se avsnitt 2.6. Vid en tillämpning av skäpnadsregeln kommer mottagarens skattebönda att bli avsevärt lägre än om skäpnadsregeln inte kan tillämpas. Vid gåva av hel näringsverksamhet tillämpas kontinuitetsprincipen. Denna princip innebär att givaren inte kommer att uttagsbeskattas och mottagaren övertar givarens skattemässiga värden⁵. Så snart aktieöverlåtelsen sker till underpris riskerar nämligen företagaren att uttagsbeskattas. Se avsnitt 3.

³ Waller, E., *AGL-Lärobok om arvs- och gåvoskatt*, 2000, s. 129 ff.

⁴ Carlsson, M., Silfverberg, C. och Stenman, O., *Generationskiften och blandade fång*, 1999, s. 17.

⁵ Pelin, A.a., s. 172 ff.

2.4 Gåva till aktiebolag?

Väljer man att överföra verksamheten till underpris måste man se upp så att inte bolaget blir gåvobeskattat. Eftersom aktiebolag är självständiga juridiska personer kan de ta emot gåvor. I ett par fall har denna fråga aktualiserats; dels när det varit fråga om överföringar mellan bolag som har samma ägarkrets och dels när överföringen skett mellan bolag där ägarkretsen inte varit identisk. Jag kommer kort att redogöra för dessa fall.

2.4.1 NJA 1980 s. 642 I och II

2.4.1.1 NJA 1980 s. 642 I

I det s k Larissa Köhler-målet bedrev Larissa rörelse i form av enskild näringsverksamhet. Rörelsen överfördes till ett bolag som Larissa förvärvade tillsammans med sin make och sin dotter, varav Larissa och maken förvärvade 30 procent vardera och dottern 40 procent. Därefter överlät Larissa rörelsen till dess bokförda värden till bolaget.

HD började med att konstatera att en förmögenhetsöverföring hade skett. Vidare menade HD att det inte fanns anledning att betvivla att överlåtelsen främst varit betingad av organisatoriska skäl, men att gåvoavsikt likväl kunnat föreligga. Domstolen underströk att Larissa måste ha insett att transaktionen indirekt tillfört hennes man och dotter ett betydande förmögenhetsvärde. Därefter uttalade domstolen att gåvoavsikten ytterst måste anses ha riktat sig till de närstående, men primärt till bolaget. Bolaget gåvobeskattades och någon hänsyn togs inte till att Larissa själv ägde 30 procent i det mottagande bolaget.

2.4.1.2 NJA 1980 s. 642 II

I NJA 1980 s.642 II ville de två aktieägarna, C och D, genomföra ett generationsskifte genom en intern aktieöverlåtelse. Förfarandet gick till så att C och D överlät sina aktier i AB A till AB B, som bildats som ett led i generationsskiftet, till nominellt värde. I AB B ägde C och D 26 procent av aktierna. Resterande 74 procent ägdes av deras fyra barn.

HD utvecklade i princip samma motivering som i fall I och inte heller i detta fall tillämpades genomsyn⁶. HD menade att det inte fanns någon anledning att betvivla att överlåtelserna hade det angivna syftet. Men trots att gåvoavsikten ytterst riktat sig mot barnen måste man anse att den primärt riktat sig mot bolaget. HD ansåg även i detta fall att aktiebolaget skulle gåvobeskattas.

⁶ Vid genomsyn bortser domaren från civilrättsligt giltiga handlingar och bedömer rättshandlingen efter dess verkliga innebörd och det syfte som kan ha legat bakom handlingen.

2.4.2 RÅ 1993 ref. 43 I och II

2.4.2.1 RÅ 1993 ref. 43 I

I det första förhandsavgörandet ägde två personer 50 procent vardera i ett antal hyresfastigheter. Dessa personer avsåg att överföra fastigheterna till ett aktiebolag till ett pris under taxeringsvärdet. Avsikten var att antingen skulle de två ägarna helt äga aktiebolaget eller skulle de först såsom gåva överlåta 7 procent av aktierna till två närstående personer. Den grundläggande frågan var av inkomstskatterättslig natur och avsåg frågan huruvida fastighetsöverlåtelse var att anse som köp eller gåva. Fallet har stor principiell betydelse eftersom RR fastslår att vid en bedömning om var gränsen, i mål om reavinstbeskattning, skall dras mellan köp och gåva, måste de allmänna kriterierna för gåva vara uppfyllda även i fråga om reavinstbeskattning.

RR menade att det inte förelåg någon förmögenhetsöverföring i det fall då ägarförhållandena var identiska. Överföringen var därför inte att se som en gåva, trots att vederlaget understeg taxeringsvärdet och det enligt huvudsaklighetsprincipen talade för gåva. Det andra alternativet skiljer sig från det första på det sättet att de två ägarna ger sina barn respektive hustru sammanlagt 7 procent av aktierna i bolaget innan de överför fastigheterna dit. RR uttalade att ett visst gåvomoment förelåg till förmån för dessa närstående, men att det inte var tillräckligt stort för att överlåtelsen skulle betraktas som gåva. RR sa vidare att "A och B har inte förebragt sådan utredning som enligt vad som anförts i föregående stycke behövs för att fastighetsöverlåtelsen skall anses utgöra en gåva vid tillämpning av föreskrifterna om realisationsvinstbeskattningen⁷.

2.4.2.2 RÅ 1993 ref 43 II

I RÅ 1993 ref. 43 II var skillnaden den att de närstående förvärvat en större del av aktierna, närmare bestämt 20 procent, i det bolag som skulle förvärva fastigheterna. RR menade att inte heller detta var så betydande att överlåtelsen skulle betraktas som gåva.

2.5 Värderingen av företagsförmögenheten

2.5.1 Allmänt

Värderingsreglerna byggde ursprungligen på marknadsvärdesprincipen. Denna princip uttrycks nu i 23 § F andra stycket AGL. Principen har emellertid genombrutits vid olika tillfällen. Av utrymmesskäl kommer jag inte att redogöra för de olika värderingsreglerna i denna uppsats. Däremot

⁷ RÅ 1993 ref. 43 I s.187.

skall jag uppmärksamma de lättnader som gäller vid värderingen av företag som bedriver rörelse eller jordbruk⁸.

2.5.2 Lättnadsreglerna

Sedan 1970-talet har det funnits särskilda lättnadsregler för att underlätta generationsskifte av mindre rörelsedrivande företag samt jordbruk. Den s k lättnadsregeln innebär att företagets nettovärde (substansvärde) skall beräknas på visst sätt, varefter det skattemässiga värdet reduceras till 30 procent av substansvärdet⁹.

För lättnadsregelns tillämpning är det oväsentligt i vilken juridisk form som verksamheten bedrivs. Regeln är tillämplig på såväl en rörelsedrivande enskild näringsverksamhet som andelar i ett rörelsedrivande handelsbolag eller aktier i ett rörelsedrivande noterat aktiebolag. I korthet innebär lättnadsregeln att förmögenhetsvärdet av tillgångar nedlagda i en förvärvskälla i inkomstslaget näringsverksamhet, som är hänförlig till jordbruksfastighet och rörelse, får, sedan avdrag gjorts för skulder, nedsättas till 30 procent av substansvärdet. I och med 1991 års skattereform infogades inkomstlagen rörelse och jordbruksfastighet i näringsverksamhet, som dessutom omfattar bl. a fastighetsförvaltande verksamhet. Fastighetsförvaltning skall dock inte omfattas av lättnadsreglerna. Med hänsyn härtill föreskrivs i 1 § tredje stycket i den nu upphävda förmögenhetsskattelagen från 1947 (SFL) att begreppen rörelse och jordbruksfastighet har den betydelse som anges i KL i dess lydelse intill den 1 juli 1990.

RSV har under en följd av år givit ut särskilda anvisningar för värdering av företagsförmögenhet. Den senaste är från 1991, RSV Dt 1991:31, och avser i huvudsak tillämpning av lättnadsregeln vid förmögenhetsbeskattningen, men har kommit att tillämpas även vid arv- och gåvobeskattningen. Trots att rekommendationen är upphävd genom RSV S 1999:10, tillämpas den fortfarande vid arvs- och gåvobeskattning¹⁰. Det har varit en allmänt vedertagen praxis att använda RSV:s anvisningar vid värderingen av rörelsedrivande fåmansföretag.

2.5.2.1 All givarens rätt

För att det reducerade substansvärdet skall bli tillämpligt vid gåvobeskattningen måste tre förutsättningar vara uppfyllda enligt 43 § andra stycket AGL med hänvisning till punkt 2 av anvisningarna till 3 och 4 §§ i SFL. Detta är en skillnad mot arvsbeskattningen där lättnadsregeln alltid är tillämplig vid värderingen av företagsförmögenheten. Om inte villkoren är uppfyllda skall värderingen ske enligt de allmänna reglerna i 22 och 23 §§

⁸ Waller, A.a., s. 26 ff.

⁹ Prop. 1977/78:40 med förslag till åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling.

¹⁰ Waller, A.a., s.26 ff.

AGL¹¹. Den första förutsättningen för att lättnadsregeln skall tillämpas är att gåvan skall omfatta givarens hela rätt till förvärvskällan eller hela rätt till del av förvärvskällan. Gäller överlåtelsen ett aktiebolag är det oftast inga svårigheter att avgränsa verksamheten, då samtliga aktier i bolaget måste skänkas för att lättnadsregeln skall kunna tillämpas. Avser gåvan däremot en enskild näringsverksamhet kan det vara svårt att bedöma vilka tillgångar hos givaren som ingår i förvärvskällan och vilka som är rörelsefrämmande. Enligt RSV är sådana tillgångar och skulder rörelsefrämmande som inte kan anses ha ett naturligt samband med eller som inte varit direkt föranledda av den bedrivna verksamheten. Som exempel nämns värdepapper som innehas i kapitalplaceringssyfte och fastigheter som varken utgör omsättningstillgång eller används i rörelsen¹². Kravet att gåvan skall omfatta samtliga tillgångar och skulder har bedömts mycket strängt i praxis¹³.

2.5.2.2 Utan förbehåll

För att lättnadsregeln skall vara tillämplig får inga förbehåll eller villkor lämnas av givaren. HD har i flera fall lagt stor vikt vid motivuttalandena som säger att alla förbehåll om att på något sätt bestämma över gåvans framtida öden förtar lättnadsregelns tillämplighet¹⁴. T ex. är lättnadsregeln inte tillämplig om givaren betingar sig ett vederlag i form av en revers eller på annat sätt erhåller ett vederlag för gåvan från gåvotagaren. Detta fastslogs i NJA 1986 s.579. Ett annat villkor som är ofta förekommande är att givaren förbehåller sig att gåvan skall förvaltas på något speciellt sätt. I NJA 1990 s. 434 förbehöll sig givaren förvaltningen av aktierna tills några av mottagarna fyllt 25 år. Lättnadsregeln kunde inte tillämpas på någon av gåvorna, då gåvotransaktionen skulle ses som en helhet.

2.5.2.3 Behålla i minst 5 år

Det tredje villkoret innebär att gåvotagaren inte får avhända sig aktierna eller väsentlig del av dessa inom fem år efter gåvans fullbordande. Av förarbetena framgår att med ”väsentlig del” avses minst 40 procent av värdet¹⁵. Avhänder sig gåvotagaren egendomen inom fem år från gåvotillfället skall en kompletterande gåvobeskattning göras med utgångspunkt från det värde varmed den ursprungliga gåvan nedsatts¹⁶.

2.5.3 Substansvärdemetoden

Av RSV:s anvisningar för gåvobeskattning framgår att substansvärdemetoden i huvudsak skall användas när aktier i fåmansföretag

¹¹ Waller, A.a., s.29 f.

¹² RSV Dt 1991:31, *Riksskatteverkets rekommendationer m.m. om värdering av aktier m.m.* s.7.

¹³ Se bl. a NJA 1974 A 921, NJA 1990 s. 434, NJA 1986 s. 721 II och NJA 1986 s. 725.

¹⁴ Prop. 1974:185 med förslag om vissa skattelättnader vid gåva av familjeföretag m.m.(Dt Fi 1974:12), s.18.

¹⁵ Prop. 1974:185, s.18.

¹⁶ 43 § 2 stycket AGL.

skall värderas¹⁷. Substansvärdet på bolagets aktier baseras på det egna kapitalet plus 72 procent av de obeskattade reserverna plus varaktiga övervärden i tillgångarna. Övervärden är skillnaden mellan marknadsvärden och bokförda värden. En annan metod som brukar användas vid företagsvärdering är den så kallade avkastningsmetoden. Avkastningsvärdet beräknas utifrån företagets lönsamhet. Värdet är ett diskonterat nuvärde av framtida vinster. Denna metod används bl. a för att kontrollera att värderingen enligt substansvärdemetoden inte lett till för höga eller låga värden¹⁸.

Under 1990-talet har man dock kunnat se att substansvärdesmetoden i viss utsträckning har fått stå åt sidan för den alternativa avkastningsmetoden. I en nyligen avkunnad Hovrättsdom höll sig Hovrätten dock till rättspraxis där substansvärdet används, men med en justering utifrån avkastningsvärdet. Ägaren till ett fåmansaktiebolag gav bort en del av sina aktier till sin son. Gåvans värde togs upp till noll kronor, eftersom substansvärdet i bolaget beräknades till noll kronor. Skattemyndigheten beräknade avkastningsvärdet till 1 490 kronor per aktie med resultaten för 1994-1997 som underlag. Avkastningsvärdet justerades dock ned till 1 120 kronor på grund av att resultaten mellan åren varierade. Skattemyndigheten höjde substansen i bolaget från 0 till 1 120 kronor per aktie, vilket sonen överklagade. Hovrätten konstaterade att lättnadsregeln inte var tillämplig eftersom inte hela aktieinnehavet ingått i gåvan. Vidare menade Hovrätten att avkastningsvärdet är ett bra marknadsvärde på bolaget eftersom det tar hänsyn till lönsamheten i företaget både bakåt och framåt i tiden. Hovrätten använde sig dock av substansvärdet, i enlighet med tidigare praxis, men justerade det dock utifrån avkastningsvärdet. Värdet av varje aktie sattes till 900 kronor, eftersom skattemyndighetens värde ansågs vara för högt, vilket påverkats av ett högt resultat år 1996¹⁹. Är det möjligt att av denna dom dra slutsatsen att ett avkastningsvärde används om det är en verksamhet i vilken substansen normalt är mycket låg? Substansvärdesmetoden är mycket djupt rotat. Att helt bortse från substansvärdet är svårt att tänka sig. Däremot skulle man kunna tänka sig att avkastningsvärdet används –i vart fall för att justera substansvärdet– om substansvärdet med hänsyn till t ex framtida intjäningsförmåga är direkt missvisande.

2.6 Ny arvs- och gåvoskattelag?

1987 lämnade arvs- och gåvoskattekommittén ett betänkande med förslag till ny arvs- och gåvolagstiftning, men än idag har detta inte lett till någon ny lagstiftning²⁰. Den nu gällande AGL från 1941 är i stort behov av en översyn. En förklaring till varför AGL inte har reformerats kan vara att man

¹⁷ RSV Dt 1991:31 s.7.

¹⁸ Hult, M., *Värdering av företag*, 1993, s.13 ff.

¹⁹ Hovrätten för Övre Norrland, 000217, mål nr Ö 53/99.

²⁰ SOU 1987:62, *Ny arvs- och gåvoskattelag* (Slutbetänkande av arv- och gåvoskattekommittén).

under de senaste åren har sett över den framtida organisationen av bouppteckningsverksamheten²¹. Justitiekommittén har just tillstyrkt förslaget om att bouppteckningsverksamheten skall flyttas från domstolsväsendet till skatteförvaltningen²². Förslaget föreslås träda ikraft den 1 juli 2001.

1990 föreslog Finansdepartementet att lättnadsreglerna skulle tas bort²³. Förslaget ledde dock till kraftig kritik och någon ny lagstiftning trädde ej i kraft. 1992 avskaffades förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital, dvs företagsförmögenhet nedlagd i rörelse eller jordbruk undantogs från förmögenhetsbeskattning. Syftet var att undanröja effekten av att skatten betalades av redan beskattade medel. Motsvarande effekt uppkommer vid generationsskiftet genom utformningen av arvs- och gåvoskatten eftersom arbetande kapital inte undantas från beskattning vid ett generationsskifte, men någon ändring av arvs- och gåvobestämmelserna gjordes inte. Dock sänktes skatteskalorna något²⁴.

En utredning har tillsatts för att utreda de särskilda reglerna för utdelning och reavinst på aktier i fåmansföretag samt de särskilda regler i arvs- och gåvoskattelagstiftningen som gäller vid arv och gåva av företag, den s k 3:12-utredningen. Utredningen skall vara klar senast den 31 oktober 2001, men har möjlighet att lämna delbetänkanden innan dess²⁵. Något sådant har ännu inte kommit och utredningen lär nog vänta på sig, då ordföranden, Stig von Bahr, just har slutat för att istället tillträda posten som domare i EG-domstolen. Ny ordförande är Per-Anders Lindgren, tidigare lagman i Kammarrätten i Stockholm.

Utgångspunkt för översynen av AGL är Arvs- och gåvoskattekommitténs betänkande, SOU 1987:62 "Ny arvs- och gåvoskattelag". Utredaren skall överväga olika ändringar som kan underlätta generationsskiftet av företag. Något som idag ger upphov till svårigheter vid generationsskiftet av företag är de särskilda villkor som måste vara uppfyllda för att lättnadsregeln skall tillämpas vid överlåtelse genom gåva, t.ex. kan givaren inte behålla en del av förvärvskällan och ge bort resterande andel eller genom förbehåll försäkra sig om att gåvomottagaren inte förfar med egendomen på ett sätt som strider mot givarens vilja. Vidare kanske gåvomottagaren behöver frigöra kapital men inte vill göra det på grund av att fem år ännu inte gått efter gåvotillfället. Översynen kommer att omfatta den avgränsningsproblematik som föreligger mellan företagsegendom och privat egendom, värderingen av egendom samt de villkor som ställs för att gåvan skall omfattas av lättnadsregeln²⁶.

²¹ Se SOU 1996:160 Ärvdabalksutredningen och budgetpropositionen 1999/2000:1, utgiftsområde 4, s. 107.

²² www.riksdagen.se/debatt/0001/utskott/juu/juu7/juu7.asp, 2001-01-31.

²³ Ds 1990:91.

²⁴ Prop. 1991/92:60, *Skattepolitik för tillväxt*.

²⁵ Dir. 1999:72, *Reglerna om beskattning av ägare i fåmansföretag m.m.*

²⁶ Dir. 1999:72.

I direktiven till 3:12-utredningen föreslår finansdepartementet bl. a att ett tänkbart alternativ till en förmånlig värdering av egendomen kan vara att i stället skapa särskilda grundavdrag vid arv och gåva av företagsförmögenhet. Ett annat förslag är att ge uppskov med betalningen av skatten eftersom företaget normalt träffas av en relativt tung skattebörda vid ett generationsskifte då betalningen av arvs- och gåvoskatten måste ske med beskattade medel²⁷.

2.7 Slutsatser

Under förutsättning att lättnadsregeln är tillämplig utgör en ren gåva av aktierna ett förmånligt alternativ ur skattesynpunkt. Nackdelen är dock att föräldrarna inte erhåller något vederlag för gåvan. Deras framtid måste då tryggas på något annat sätt. Det kan vara idé att titta på en pensionslösning eller liknande istället. Se avsnitt 7 och 8. Eftersom en tillämpning av lättnadsregeln förutsätter att hela aktieinnehavet överlåtes är detta alternativ inte särskilt lämpligt när syskon behöver kompenseras. Därför kan det vara bra att ha mycket tillgångar vid sidan av företaget som t ex. värdepapper, fastigheter, dyrbart lösöre o dyl.

Överlåts däremot aktierna till underpris kan lättnadsregeln inte tillämpas och mottagaren skall gåvobeskattas för hela gåvans värde enligt delningsprincipen d v s skillnaden mellan marknadsvärdet och vederlaget gåvobeskattas. Föräldrarna erhåller emellertid ett vederlag för aktierna. Ligger vederlaget över anskaffningsvärdet skall skillnaden mellan vederlaget och anskaffningsvärdet reavinstbeskattas. Om eventuell uttagsbeskattning se nästföljande kapitel.

Frågan huruvida det var rätt att gåvobeskatta aktiebolagen i ovan beskrivan rättsfall har intresserat många. Vad som framförallt har diskuterats är för det första om förmögenhetsöverföringen skall ses ur ett helhetsperspektiv eller inte. För det andra har man ifrågasatt riktigheten av att beskatta bolagen sedan man presumerat en gåvoavsikt gentemot aktieägarna. Hårdast kritik har emellertid riktats mot att givarens egen andel i det mottagande bolaget beskattades²⁸. Grosskopf menar att en förmögenhetsöverföring inte har skett mellan aktieägarna och det nya bolaget. Han menar att det är hos aktieägarna förmögenhetsökningen har skett och inte hos bolaget²⁹. Jag är benägen att hålla med om att det är något märkligt att HD bara koncentrerar sig på ett av de tre civilrättsliga rekvisiten, nämligen huruvida gåvoavsikt föreligger eller inte. En förklaring till varför HD endast koncentrerar diskussionen till huruvida gåvoavsikt föreligger eller inte kan vara att den anser att rekvisiten förmögenhetsöverföring och frivillighet inbegrips i rekvisitet gåvoavsikt. Med en sådan tolkning skulle inte en gåvoavsikt kunna föreligga om inte en verklig förmögenhetsöverföring har skett.

²⁷ Dir. 1999:72.

²⁸ Se bl. a Grosskopf, G., SN 1981 s.315 ff.

²⁹ Grosskopf, SN 1981 s.315 ff.

Fallen måste antas ha prejudicerande betydelse. Rättsläget har senare bekräftats genom NJA 1995 not. C 43 där HD med en liknande motivering ansåg att gåvoavsikten ytterst riktades mot hustrun och barnen, men primärt mot bolaget. Dessa fall ger dock ingen ledning till hur rekvisitet förmögenhetsöverföring skall bedömas. Man kan dock anta att HD är av den uppfattningen att en förmögenhetsminskning inte måste motsvaras av en förmögenhetsökning av samma omfattning, då inte hänsyn togs till att den del av det övervärde som bolaget tillfördes föll tillbaka på de två ägarna själva genom att värdet på deras aktier ökade.

I RÅ 1993 ref. 43 I och II fastslår Regeringsrätten att de allmänna gåvokriterierna har betydelse också vid den inkomstskatterättsliga bedömningen. I de fall fastigheterna överläts till det av överlåtaren helägda bolaget ansågs inte någon förmögenhetsminskning ha skett hos överlåtaren, då dennes aktievärde ansågs ha ökat i motsvarande mån. Inte heller en överföring där förvärvande bolag bestod av närstående till överlåtarna ansågs som gåva inkomstskatterättsligt. Fallen går inte i linje med tidigare praxis. Före 1993 års fall ansågs en överlåtelse av en fastighet i sin helhet som gåva om vederlaget understeg taxeringsvärdet och gåvobeskattning utlöstes. Om vederlaget däremot översteg taxeringsvärdet skulle överlåtelsen reavinstbeskattas som om denna vore en avyttring.

RR:s bedömning är om möjligt ännu mer svårtolkad än HD:s, men av motiveringen framgår att gåva kan anses föreligga i förhållande till aktiebolag om gåvomomentet gentemot de närstående är tillräckligt stort. Det framgår dock inte var en sådan gräns skulle gå? I det alternativ där bolaget var helägt av överlåtarna lade RR bevisbördan för gåvoavsikten på dem. Antyder RR att det är en bevisfråga snarare än en rättsfråga? Kan man av HD:s och RR:s avgöranden dra den slutsatsen att gåvorekvisiten inte är uppfyllda vid överlåtelse till ett av överlåtaren helägt bolag? Jag har svårt att se att en förmögenhetsöverföring har skett när ägarförhållandena är identiska. Klart är i vart fall att en viss skillnad i ägarstrukturen måste föreligga. Likaså anser jag inte att det kan föreligga någon gåvoavsikt mot sig själv. Vad beträffar förmögenhetsöverföringen får man ju anta att värdet på aktierna stiger med motsvarande värde och därmed har personens förmögenhetsmassa varken minskat eller ökat. Det förefaller mycket märkligt att domstolen inte gjort en helhetsbedömning då det rör sig om fall där det råder ett nära samband mellan ägarnas och den juridiska personens förmögenhetsmassor. En icke obetydlig förmögenhetsökning hos bolaget återspeglas indirekt hos ägarna. Sett i längre perspektiv är förmögenhetsbilden i princip oförändrad eftersom aktiernas värde måste anses ha ökat i motsvarande mån.

Av ett påstående att ett aktiebolag aldrig kan gåvobeskattas då ägarkretsen är identisk i de båda bolagen följer dock ett antal ytterligare problem. Anta t ex att en aktieägare lämnar ett villkorslöst aktieägartillskott. Aktieägarens förmögenhet minskas och det är osäkert om den kommer att ökas i

motsvarande mån genom att värdet på hans aktier höjs. Visserligen har bolaget en framtida förpliktelse, om inte förr så vid likvidationen, att återbetala tillskottet, men aktieägaren kan ändå inte vara säker på en motsvarande förmögenhetsökning. Detta är mycket svåra frågor. Jag hör ändå till dem som menar att någon förmögenhetsöverföring inte har skett. Antag vidare att det villkorlösa aktieägartillskottet lämnas genom försäljning till bolaget till underpris. Man måste ju då anta att aktieägaren erhåller en motsvarande förmögenhetsökning på sina aktier. Det fallet att aktieägarna lämnar olika stora aktieägartillskott leder dock till ytterligare problem.

Denna praxis försvårar vissa omstruktureringar vid generationsskiftesplaneringen. En konsekvens av praxis är att gåvoskatt vid t ex en överlåtelse, som utgör ett led i ett generationsskifte mellan ett av föräldrar ägt aktiebolag till ett av deras barn ägt aktiebolag, tas ut efter skatteklass II, som är en strängare skatteklass än den som närstående fysiska personer omfattas av. Vidare kommer endast en lott att läggas ut istället för att en lott läggs ut för varje barn. Slutligen kommer även den andel av egendomen som motsvarar överlåtarens andel i bolaget att beläggas med gåvoskatt, vilket kan synas något märkligt³⁰. En fördel är dock att gåvoskatten betalas med medel som inkomstbeskattas i bolaget.

Då det inte har avgjorts några andra mål efter dessa mycket uppmärksammade, och med rätta kritiserade, rättsfall som förtar deras egenskap av prejudikat har fallen mycket viktig principiell betydelse eftersom HD presumerade gåvoavsikt vid frivilliga förmögenhetsöverföringar mellan närstående. Motsatsen kan antas föreligga mellan icke närstående.

Arvs- och gåvobeskattningen överensstämde tidigare med förmögenhetsbeskattningen. I dag är förmögenhetsbeskattningen mera inskränkt än arvs- och gåvobeskattningen. Förmögenhetsskatten på kapital bundet i förmögenhet i onoterade företag är sedan flera år slopad. Motsvarande effekt som tidigare uppkom vid förmögenhetsbeskattningen finns fortfarande vid gåvobeskattningen av fåmansföretag. Detta försvårar ett generationsskifte och kan bidra till att familjeföretaget måste säljas till utomstående.

³⁰ Prop. 1998/99:15, *Omstruktureringar och beskattning*, s.173.

3 Underprisöverlåtelser

3.1 Allmänt om uttagsbeskattning

Ett generationsskifte sker mycket sällan till marknadsmässigt vederlag. Det skulle bli alldeles för dyrt och verksamhetens framtid skulle riskeras. Därför utvecklades tidigt en rättspraxis för vissa fall där särskilda skäl mot uttagsbeskattning ansågs föreligga. Ett sådant fall var generationsskiften. Eftersom uttagsbeskattningsreglerna blir aktuella i vissa överlåtelseformer, kommer jag först redogöra mycket kort för uttagsbeskattningsreglerna och undantagen därifrån.

I samband med 1990 års skattereform lagfästes principen om uttagsbeskattning i 22 § kommunalskattelagen. Uttagsbeskattning kunde dock intill utgången av år 1998 underlåtas enligt fjärde stycket i anvisningspunkt 1 22 § om särskilda skäl förelåg. Dessa särskilda skäl preciserades inte i lagtexten utan de skattskyldiga var tvungna att ingående studera rättspraxis vilken inte alltid var särskilt klar och entydig. Genom det s k Sipano-målet, RÅ 1992 ref. 56, klargjordes dock under vilka förutsättningar som uttagsbeskattning kunde underlåtas.

3.1.1 Tidigare praxis

Sipano-målet innebar i korthet att uttagsbeskattning inte skulle ske om:

- ett starkt ägarsamband förelåg mellan överlåtare och förvärvare,
- överlåtelsen var motiverad av organisatoriska skäl,
- överlåtelsen inte föranledde någon otillbörlig skatteförmån,
- en skattemässig omsättningstillgång inte bytte karaktär till anläggningstillgång samt
- tillgången inte lämnade den dubbelbeskattade sektorn.

Den 1 januari 1999 trädde den nya omstruktureringslagstiftningen i kraft och i samband med inkomstskattelagens ikraftträdande flyttades dessa regler över till denna lag. Uttagsbeskattningsreglerna återfinns numera i inkomstskattelagens 22 kapitel och reglerna för underprisöverlåtelser i 23 kapitlet.

3.1.2 Uttagsbeskattningsreglernas tillämpning

Uttagsbeskattningsreglerna tillämpas när en tillgång eller tjänst tas ut ur näringsverksamheten utan att marknadsmässigt vederlag erlagts, 22 kapitlet 3 § inkomstskattelagen. Beskattning skall då ske som om tillgången avyttrats mot en ersättning motsvarande marknadsvärdet, 7 §. Avdrag medges för egendomens skattemässiga värde. Anskaffningsvärdet för

tillgångarna ökar med ett belopp motsvarande skillnaden mellan marknadsvärdet och det skattemässiga värdet³¹. Reglerna om uttagsbeskattning har ofta aktualiserats i samband med generationsskiften eftersom dessa oftast sker utan vederlag eller mot ett vederlag som understiger marknadsvärdet. Det är viktigt att påpeka att uttagsbeskattning blir endast aktuell i de fall det är fråga om tillgångar som vid avyttring beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet³². Detta betyder att om en enskild näringsidkare överlåter en näringsfastighet som utgör anläggningstillgång till underpris kommer inte han att uttagsbeskattas. Däremot kan han fortfarande bli kapitalbeskattad³³.

3.2 Underprislagen

Reglerna i UPL är nu införda efter reglerna om uttagsbeskattning i inkomstskattelagen, IL. Uttagsbeskattning kan underlåtas i vissa fall. Villkoren för att underlåta uttagsbeskattning följer av 23 kapitlet IL.

För att uttagsbeskattning skall underlåtas gäller följande:

- Överlåtare och förvärvare skall vara en fysisk person, ett handelsbolag eller ett företag enligt 23 kapitlet 14 §.
- Förvärvaren måste omedelbart efter förvärvet vara skattskyldig för inkomst av näringsverksamhet avseende den överlåtna tillgången enligt 23 kapitlet 16 §.
- Saknas koncernbidragsrätt mellan överlåtaren och förvärvaren måste en hel verksamhet eller en verksamhetsgren överlåtas enligt 23 kapitlet 17 §. Finns koncernbidragsrätt kan även enstaka tillgångar överlåtas.
- Om överlåtaren är en fysisk person och förvärvaren är ett företag, skall samtliga andelar i företaget vara kvalificerade enligt 23 kapitlet 18 §.
- Förvärvaren får inte ha några underskott som är möjliga att utnyttja till kvittning enligt 23 kapitlet 24 §.

3.3 Underprisöverlåtelser vid generationsskiften

Rättspolitiskt finns i allmänhet ett önskemål om att inte genom beskattning försvåra generationsskiften. Eftersom en benefik överföring av företagsförmögenhet i regel utlöser skyldighet att betala arvs- eller gåvoskatt bör överföringen inte dessutom beläggas med inkomstskatt. Regeringen menar dock att av neutralitetsskäl bör inte inkomstskatten helt undgå utan endast skjutas upp till ett senare tillfälle. Detta uppskov med beskattningen uppkommer genom tillämpningen av den skattekontinuitetsprincipen. Denna princip används vid benefika överföringar och innebär att överföringen inte

³¹ IL 22 kapitlet 8 §.

³² Lodin, Lindencrona, Melz och Silfverberg (LLMS), *Inkomstskatt*, 1999, s.418 ff.

³³ Pelin, *Svensk intern och internationell skatterätt*, 1997, s.376.

utlöser någon omedelbar inkomstbeskattning utan att förvärvaren tar över den tidigare ägarens skattemässiga situation³⁴.

3.3.1 Ett förhandsbesked sedan UPL: s ikraftträdande

I ett förhandsbesked hos Skatterättsnämnden var bl. a frågan om uttagsbeskattning skulle ske vid en omstrukturering av en verksamhet, som i ett av leden innebar att vissa tillgångar överläts från ett bolag till ett nybildat bolag för ett belopp motsvarande tillgångarnas skattemässiga restvärde medan andra tillgångar, inklusive likvida medel, överläts utan vederlag. SRN ansåg inte att någon uttagsbeskattning skulle ske. RSV överklagade och yrkade att förhandsbeskedet måste ändras. RR fastställde SRN:s beslut och konstaterade att en överföring av likvida medel inte kan föranleda någon uttagsbeskattning, då de endast utgör en avräkningspost vid bestämmandet av det faktiska vederlaget vid överlåtelsen av inventarier m.m.³⁵.

3.3.2 Vad har hänt efter omstrukturingslagstiftningens tillkomst?

Syftet med den nya lagstiftningen var att införa klara regler vid underprisöverlåtelser. Förutsebarheten skulle ökas³⁶. Trots att praxis på detta område har varit omfattande och att man i Sipano-målet gjorde ett försök att klargöra vilka skäl som var godtagbara som ”särskilda skäl” och därmed undantagna från uttagsbeskattning, var osäkerheten ändå stor vad beträffar underprisöverlåtelser. Detta märktes bl. a på det stora antal ansökningar om förhandsbesked som inkom till Skatterättsnämnden³⁷. Frågan är om lagstiftningen endast lagstodgade det som redan gällt enligt praxis eller om några förändringar uppkommit i samband med Underprislagens ikraftträdande.

3.3.2.1 Ägarsamband

En väsentlig skillnad jämfört med tidigare är att kravet på ägarsamband har slopats³⁸. För att undvika uttagsbeskattning var en inkrämsöverlåtelse till underpris tvungen att genomföras då föräldrarna fortfarande ägde det nya bolaget. Därefter kunde det nya bolaget skänkas till barnen. Enligt RÅ 1989 ref. 19 skall ägarstrukturen i det ena bolaget helt eller åtminstone i huvudsak överensstämma med ägarförhållandena i det andra. Nu är det möjligt att överlåta tillgångar till underpris till ett bolag som ägs av barnen. Detta är ett led i arbetet för att underlätta för generationsskiften i mindre och medelstora företag. Redan i Sipano-målet ansåg dock Regeringsrätten att ett förestående generationsskifte kunde utgöra ett godtagbart organisatoriskt skäl för en

³⁴ Prop. 1998/99:15 s.126 f.

³⁵ RR:s dom den 30 maj 2000, mål nr 3708-1999.

³⁶ Prop. 1998/1999:15 *Omstruktureringar och beskattning*, s.117 ff.

³⁷ Johansson, G., SsT, s.966 ff.

³⁸ Prop. 1998/99:15 s. 128 f.

omstrukturerings. Men även efter Sipano-målet var det osäkert huruvida ett förestående generationsskifte var ett tillräckligt skäl i sig för att underlåta uttagsbeskattning. Varken av lagtext eller förarbeten framgick att en organisationsförändring som betingas av ett generationsskifte eller någon annan ändring i ägarförhållandena inte skulle utgöra tillräckligt skäl³⁹.

I stället för att använda begreppet ”ägarsamband” använder regeringen uttrycket ”livets regler” i propositionen. Regeringen menar att det normalt inte sker överlåtelser av egendom till underpris mellan varandra oberoende kontrahenter och att man då får utgå ifrån att det föreligger ett dolt vederlag av något slag som är skattepliktig intäkt⁴⁰. Slutsatsen av detta är att frågan huruvida en överlåtelse verkligen har skett till underpris eller om ett sidoverdrag har utgått bör avgöras med tillämpning av vanliga bevisprövningsregler. Vid generationsskifte torde detta innebära att vid en överlåtelse från ett bolag som ägs av föräldrarna till ett bolag som ägs av barnet/barnen presumeras benefik avsikt och uttagsbeskattning kan underlåtas. Är det däremot oberoende kontrahenter presumeras det överlåtande bolaget ha erhållit ett sidoverdrag som skall inkomstbeskattas hos överlåtaren.

3.3.2.2 Organisatoriska skäl

Även kravet på organisatoriska skäl har slopats. Likaså kravet att en tillgång inte får byta karaktär från omsättnings- till anläggningstillgång. Däremot måste minst samma andel aktier vara kvalificerade i det förvärvande bolaget om överlåtelsen sker från ett bolag vari någon aktie är kvalificerade enligt fåmansföretagsreglerna.

3.3.2.3 Verksamhetsgren

Enligt bestämmelserna om underprisöverlåtelserna måste, för att uttagsbeskattning skall underlåtas, en hel verksamhet eller verksamhetsgren alternativt en ideell andel av verksamhet eller verksamhetsgren överlåtas om koncernbidragsrätt saknas⁴¹. Syftet är att den skattskyldige inte skall kunna överföra enstaka tillgångar och på detta sätt kringgå reglerna om koncernbidrag. Med verksamhetsgren menas en sådan del av en verksamhet som lämpar sig för att avskiljas till en självständig verksamhet⁴². Kontanta medel och värdepapper anses ingå i verksamheten om de innehas som ett led i rörelsen⁴³. Detta skulle kunna tolkas som att överskottslikviditet och värdepapper av kapitalplaceringskaraktär kan lämnas kvar i aktiebolaget samtidigt som själva verksamheten kan överlåtas till underpris. Även

³⁹ Prop. 1989/90:110 om reformerad inkomst- och företagsbeskattning. Del 1 och 2.

⁴⁰ Prop. 1998/99:15 s. 128 f.

⁴¹ UPL 20 § och IL 23 kapitlet 17 §.

⁴² Prop. 1998/99:15 s. 137 f.

⁴³ Prop. 1998/99:15 s. 138 och UPL 12§. Stadgandet är dock slopat i IL 23 kapitlet. Allt talar dock för att någon materiell ändring inte varit avsedd. Reformen har varit av rent lagteknisk karaktär och avsikten har inte varit att göra några materiella ändringar i bestämmelserna.

innehav av aktier eller andra andelar som inte innehas som ett led i rörelsen bör kunna vara en verksamhet eller verksamhetsgren. Avgränsningen mellan vad som utgör en verksamhetsgren respektive enstaka tillgång har orsakat rättsosäkerhet. Ett exempel är huruvida en enstaka fastighet kan utgöra en verksamhetsgren. Enligt tidigare praxis var en fastighet alltid en enstaka tillgång. I propositionen uttalar regeringen att det finns skäl att förtydliga begreppet verksamhetsgren. Vad beträffar fastigheter sägs att ägande och förvaltning av enstaka fastigheter kan i vissa fall utgöra en verksamhetsgren⁴⁴. Med detta torde menas att en bedömning i det enskilda fallet måste göras.

I ett förhandsbesked den 7 september 2000 var frågan huruvida den av sökandena bedrivna jordbruksverksamheten kunde överlåtas till sökandenas aktiebolag till underpris utan att fastigheten följde med vid överlåtelsen. Enligt Skatterättsnämnden är det möjligt för bolaget att bedriva den förvärvade jordbruksdriften på ett ändamålsenligt och självständigt sätt även om bolaget inte äger den jordbruksfastighet på vilken verksamheten bedrivs utan istället arrenderar denna. Detta förhandsbesked överensstämde med RSV:s uppfattning. Målet överklagades därför inte. Skatterättsnämndens uttalande talar för att en objektiv bedömning skall göras om huruvida det är möjligt och lämpligt att bedriva verksamheten självständigt⁴⁵.

3.4 Slutsatser

I och med att kravet på ägarsamband har slopats i den nya lagstiftningen har det blivit fullt möjligt att överföra tillgångar till andra personer utan uttagsbeskattning. Men inte heller i Sipano-målet lades vikten vid ägarförhållandena utan de skäl som hade anförts för omstruktureringen. Generationsskifte ansågs vara ett godtagbart skäl för att undvika uttagsbeskattning⁴⁶. Enligt dagens regler måste också övriga villkor i 23 kapitlet IL vara uppfyllda för att uttagsbeskattning skall underlåtas. Detta skulle kunna innebära att ett bolag som överlåter tillgångar till underpris idag inte slipper uttagsbeskattning, medan ett bolag som gjorde en underprisöverlåtelse före 1999 hade undvikit uttagsbeskattning.

Frågan är om tidigare praxis är överspelad eller om den fortfarande är tillämplig. Regeringen uttrycker dock i förarbetena att de krav som uppställs i praxis skall ersättas med en konkret lagreglering⁴⁷. Detta talar för att praxis är överspelad. Lodin m. fl. menar dock att tidigare praxis fortfarande gäller, men att den nu kompletteras av villkoren i underprislagen⁴⁸. Är så fallet innebär detta att reglerna i vissa avseenden har skärpts i och med underprislagen.

⁴⁴ Prop. 1998/99:15, s. 138.

⁴⁵ SRN:s förhandsbesked den 7 september 2000.

⁴⁶ RÅ 1992 ref. 56.

⁴⁷ Prop. 1998/99:15 s. 124 f.

⁴⁸ LLMS, A.a., s. 425.

Sipano-målet gav stöd för att en förälder, som ägde ett aktiebolag, kunde överlåta tillgångarna i detta bolag till ett annat av föräldern ägt bolag utan uttagsbeskattning. Aktierna i det mottagande bolaget kunde sedan överlåtas till barnen genom gåva. Däremot var det inte möjligt före 1 januari 1999 att överlåta tillgångarna direkt till ett av barnen ägt bolag, utan att det överlåtande bolaget blev uttagsbeskattat. Så långt kan man se en öppning. Däremot kan det fortfarande bli aktuellt med gåvobeskattning när t ex en förälder överlåter företagstillgångar eller aktier till underpris till sina barn.

Vidare har underprislagen öppnat nya möjligheter att dela upp verksamheten i enheter, t ex till ett systerbolag, i samband med ett förestående generationsskifte. Likaså möjliggörs i princip överflyttning av verksamheter eller verksamhetsgrenar mellan olika skattesubjekt som driver näringsverksamhet, oavsett ägarförhållandena, utan att någon beskattning utlöses.

Vad beträffar begreppet verksamhetsgren är rättsläget oklart. Av regeringens uttalande kan man dra den slutsatsen att det borde sakna betydelse om de överlåtna tillgångarna bildat en särskild verksamhetsgren eller på annat sätt använts självständigt hos överlåtaren. Detsamma gäller den nye ägaren. Det avgörande torde istället vara om det är möjligt att bedriva näringsverksamhet på ett lämpligt sätt med endast den förvärvade tillgången. Som jag ser det skulle detta vara en bedömning på enbart objektiva grunder. Om så är fallet skiljer sig det nuvarande begreppet verksamhetsgren från tidigare praxis som tog hänsyn till huruvida tillgången utgjorde en verksamhetsgren hos överlåtaren.

Tanken på att införa en lagstiftning som skulle reda ut oklarheter vid omstruktureringsituationer var bra. Tyvärr har området om möjligt blivit ännu mer svåröverblickat. Den nya lagstiftningen ligger för nära i tiden för att kunna bedöma effekterna av den. Kanske är det så att många småföretagare ser underprislagen som en öppning i deras generationsskiftesplanering.

4 Intern aktieöverlåtelse

4.1 Allmänt

1990 togs de särskilda stoppregler som tidigare gällde för interna aktieöverlåtelser bort och åter igen är det mycket vanligt att använda sig av så kallade ”internare” för att underlätta för framtida generationsskiftet. En ”internare” går till så att till exempel ägaren till ett familjeföretag bildar ett nytt bolag (nedan kallat NYAB). Därefter säljer han aktierna i det gamla bolaget till NYAB, som utfärdar en revers till ägaren. Därmed uppkommer en koncern med NYAB som moder- och det gamla bolaget som dotterbolag. Detta avslutas ofta med att de båda bolagen fusioneras och slutligen överförs aktierna i NYAB som gåva till barnen. Ägaren gör alltså en indirekt affär med sig själv. Det finns flera skäl till att en ägare till ett fåmansaktiebolag vill genomföra en intern aktieöverlåtelse. Om det är ett vinstrikt företag och den dominerande familjeförmögenheten finns i familjeföretaget kan intern aktieöverlåtelse vara en effektiv lösning⁴⁹. Bolaget har kanske ett stort beskattat eget kapital och stora dolda övervärden.

4.2 Överlåtelse av aktierna till ett av barnen bildat AB

Alternativt kan barnen själva bilda ett aktiebolag som förvärvar aktierna av föräldrarna. Sedan den 1 januari 1999 har underprislagen öppnat möjligheter att slippa uttagsbeskattning även när ägaren inte är densamma i det förvärvande bolaget som i det överlåtande⁵⁰. Generationsskiftesplanering genom interna aktieöverlåtelser har varit en av de vanligaste metoderna under flera decennier. På 80-talet försvårades dock uppläggningsen genom att HD i två fall, NJA 1980 s. 642 I och II, ansett att gåvobeskattning kunnat ske av det köpande bolaget⁵¹. Alltsedan dess har uppläggningsen blivit mera komplex och ytterligare ett antal faktorer måste beaktas. Konsekvenserna av HD:s ställningstagande är att en intern aktieöverlåtelse kan genomföras i samband med generationsskiftesplanering endast om aktierna överlåtes till marknadsvärdet. Säljs aktierna till underpris samtidigt som det inte föreligger ägaridentitet i de båda bolagen föreligger risk för gåvobeskattning av det förvärvande bolaget. En överlåtelse till marknadspris försvårar i hög grad generationsväxlingen och ställer mycket stora finansiella krav på det köpande bolaget.

NJA 1980 s. 642 II gällde en intern aktieöverlåtelse. Det torde därmed vara klart att om närstående äger del i det förvärvande bolaget aktualiseras

⁴⁹ Grosskopf, A.a., SN 1981 s.315 ff.

⁵⁰ Prop. 1998/99:15 s.128 f.

⁵¹ Se kapitel 2.4.

gåvobeskattning, eftersom en gåvoavsikt presumeras vid närståendeförhållanden.

4.3 Prissättningen

Det kan vara svårt att bestämma priset på aktierna vid en intern aktieöverlåtelse. Det går inte heller att säga vad som är mest skatteeffektivt utan man måste titta på det enskilda fallet. Om priset sätts högre än marknadsvärdet kan överskjutande belopp komma att beskattas som förtäckt lön eller utdelning hos överlåtaren beroende på om företagaren är aktiv eller passiv⁵². Sedan 1999 är det möjligt att överföra aktierna till underpris utan uttagsbeskattning. Dock är det inte speciellt meningsfullt att sätta priset på aktierna till lägre än anskaffningsvärdet eftersom ägaren ändå anses ha avyttrat aktierna för anskaffningsvärdet och blir beskattad därefter⁵³. Om det råder ägaridentitet mellan de båda bolagen anses inte de allmänna kriterierna för gåva föreligga och någon gåvobeskattning blir inte aktuell⁵⁴.

Eftersom det köpande bolaget ofta är ett nystartat bolag och inte har mer än motsvarande aktiekapitalet i likvida medel så måste köpet lånefinansieras. Enligt låneförbudet i ABL 12 kapitlet 7 § får inte aktierna i det nyköpta dotterbolaget ligga som säkerhet för lånet vid ett banklån. Det bästa är därför om företagaren har möjlighet att agera långivare till NYAB. NYAB ställer då ut en revers på köpeskillingen som kan löpa mot marknadsmässig ränta. Detta blir mycket fördelaktigt för företagaren som kan leva på räntan som endast beskattas med 30 %. Detta skall jämföras med den marginalska som skulle ha betalats om denne hade tagit ut lön istället. NYAB kan göra avdrag för räntan⁵⁵.

När väl förvärvet är genomfört kan dock moderbolaget (NYAB) låna av dotterbolaget och när dotterbolaget varit helägt ett år kan koncernbidrag lämnas mellan moder- och dotterbolag⁵⁶. Dotterbolagets fria egna kapital kan även delas ut.

4.4 Fusion

Det vanligaste efter en intern aktieöverlåtelse är att båda bolagen fusioneras. Genom fusionen får nämligen NYAB medel att betala sin skuld till den förre ägaren av aktierna genom att dotterbolagets tillgångar går upp i NYAB. På detta sätt undviker man också att komma i konflikt med låneförbudet i ABL. Genom en fusion kan det överlåtande företaget undvika att bli beskattat utan

⁵² Tjernberg, M., *Beskattning av fåmansföretag*, 1999, s. 87 ff.

⁵³ Se ovan om Underprislagen.

⁵⁴ Se ovan om NJA 1980 s. 642 I och II och RÅ 1993 ref. 43 I och II.

⁵⁵ Carlsson m. fl., A.a., s. 132.

⁵⁶ 35 kapitlet 3 § IL.

det övertagande bolaget (NYAB) inträder i det överlåtande företagens skattemässiga situation⁵⁷.

4.5 Gåva av NYAB

Om aktieöverlåtelsen har skett till ett av företagaren nybildat eller redan existerande bolag kan denne sedan skänka aktierna i NYAB genom gåva till barnet alternativt barnen. Lättnadsregeln torde då bli tillämplig. Förfarandet är då detsamma som under avsnittet om gåva⁵⁸. Detta förfarande kan dock ses som ett onödigt led i generationsväxlingen, eftersom föräldrarna kan överlåta aktierna direkt till ett av barnen ägt bolag.

4.6 Slutsatser

Interna aktieöverlåtelser är ett effektivt sätt att frigöra medel från det sålda bolaget mot relativt låg beskattning. Den äldre generationen kan använda dessa medel för sin försörjning eller för kompensation till andra barn. Avsikten är att genom amorteringarna och räntebetalningarna på lånet som finansierat förvärvet skall den äldre generationen successivt tillföras kapital. Så länge räntan är marknadsmässig beskattas den i inkomstslaget kapital med 30 procent, vilket är förmånligare än att ta ut lön som beskattas med progressiv skattesats. Reversen kan med fördel ligga kvar så länge som möjligt. Det ursprungliga bolaget kan sedan lämna utdelning till NYAB eller fusioneras med NYAB. Först efter ett år blir det möjligt att lämna koncernbidrag mellan bolagen. Antingen köpeskillingen lämnas i pengar eller en revers utfärdas ökar detta överlåtarens underlag för förmögenhetsskatt.

Det högsta godtagbara försäljningspriset på aktierna i det bolag som skall säljas är marknadspriset. Om försäljningspriset sätts högre gäller från och med år 2000 vanliga förmånsregler som används vid införsäljning av egendom till överpris. Företagaren skall då beskattas för överpriset som lön. Om en överlåtelse till närståendes bolag däremot sker till underpris kan gåvobeskattning bli aktuellt, då gåvoavsikt presumeras mellan närstående. Sedan 1999 är det däremot fullt möjligt att föra över tillgångar till underpris till andra personer eller andra personers företag, t ex till barn, utan att överlåtaren uttagsbeskattas om övriga villkor är uppfyllda. Enligt inkomstskattelagen finns det inte längre något krav på ägaridentitet. Ett generationsskifte underlättas eftersom barnen direkt kan bilda ett bolag som står som mottagare till aktierna. Efter överlåtelsen uppkommer en koncern med det nybildade bolaget som moderbolag och det ursprungliga som dotterbolag. Dock är det inte särskilt fördelaktigt för överlåtaren att avyttra aktierna till ett pris under marknadsvärdet eftersom aktierna ändå anses vara

⁵⁷ Se lagen (1998:1603) om beskattning vid fusioner, fissioner och verksamhetsöverlåtelser.

⁵⁸ Se kapitel 2.

avyttrade för anskaffningsvärdet. Det skattemässigt mest fördelaktiga torde därmed vara att avyttra aktierna för marknadsvärdet.

5 Inkråmsöverlåtelse

5.1 Allmänt

Inkråmsöverlåtelser kallas även ibland för skalbolags- eller vinstbolagsaffärer. Med skalbolag avses ett företag som inte bedriver någon verksamhet, utan endast består av likvida medel och obeskattade vinstmedel. Dessa transaktioner har under flera decennier använts som en förberedelse för ett generationsskifte. Antag att en företagare har beslutat sig för att gå i pension och vill sälja sitt bolag. Bolaget innehåller både en lönsam verksamhet och ett stort intjänat eget kapital. Företagaren bildar därför ett nytt bolag (NYAB), som övertar inkråmet i det ursprungliga bolaget (nedan kallat AB 1). Kvar i AB 1 blir endast likvida medel som motsvarar det egna kapitalet och årets obeskattade vinst. Därmed sänks substansvärdet i NYAB avsevärt och företagaren kan sedan skänka sina aktier i NYAB till barnen. AB 1 säljs till någon utomstående, vilket nästan alltid är en juridisk person. Köparen betalar för de likvida medlen, de obeskattade reserverna, det egna kapitalet och den obeskattade vinsten. Detta ger säljaren en lägre skattekostnad än om vinsten tagits ut i form av lön eller utdelning. Framförallt gäller detta den obeskattade vinsten. Istället för att bli beskattad enligt reglerna för löneuttag beskattas säljaren enligt reavinstreglerna som ger bättre netto av vinsten⁵⁹.

5.2 Överlåtelse av inkråmet

5.2.1 Till ett av ägaren nybildat eller existerande bolag

Om det redan finns en sköaktad koncern (dvs två bolag ägs direkt av samma fysiska person) kan inkråmet överföras till denna. I annat fall kan ägaren bilda ett nytt bolag (NYAB) som kan överta inkråmet från AB 1⁶⁰. Jag har valt att använda begreppet NYAB i båda fallen.

5.2.2 Till ett av barnen ägt bolag

I enlighet med de principer för gåvobeskattning, som HD etablerade i målen NJA 1980 s. 642 I och II, kan en överlåtelse av inkråmet från det gamla vinstbolaget till det nya bolaget föranleda gåvobeskattning. Detta kan bli fallet om det nya bolaget helt eller delvis har annan ägare än det gamla bolaget⁶¹. Det vanliga är att barnen själva, och inte bolaget, gåvobeskattas.

⁵⁹ Pelin, *Överlåtelse av företag*, s.53 ff.

⁶⁰ Grosskopf, A.a., s. 29 ff.

⁶¹ Se om rättsfallen i avsnitt 2.4.

5.3 Priset på inkråmet

Vid skalbolagsaffärer överläts tillgångar till underpris mellan två aktiebolag. Bestämmelserna om underprisöverlåtelser omfattar även överlåtelser mellan aktiebolag. Finns det aktier i det överlåtande företaget som är kvalificerade skall minst en lika stor del av aktierna i det förvärvande företaget vara kvalificerade⁶². Detta medför vanligen inte något problem eftersom i de flesta familjeföretag är ägaren verksam i företaget. I annat fall kan det lösas så att den tidigare passive ägaren aktivt tar del i verksamheten då en överlåtelse skall göras. Då det oftast inte finns koncernbidragsrätt vid en inkråmsöverlåtelse i samband med generationsskifte av fåmansföretag måste överlåtelser avse hela verksamheten alternativt en verksamhetsgren⁶³. Detta är inte något problem om hela inkråmet d v s rörelsen överförs⁶⁴. När en överlåtelse mellan två aktiebolag görs till underpris och reglerna om underprisöverlåtelser gör att det inte blir någon uttagsbeskattning skall ägarna till det överlåtande bolaget inte utdelningsbeskattas och det överförda värdet skall inte höja anskaffningsvärdet på aktierna i det förvärvande bolaget⁶⁵. Vad beträffar finansieringen gäller samma bolagsrättsliga regler som i föregående kapitel.

5.4 Gåva av NYAB

Efter inkråmsöverlåtelser till NYAB skänker sedan föräldrarna sina aktier i NYAB till den yngre generationen. Den gåvoskatterättsliga bedömningen blir densamma som i föregående kapitel.

5.5 Försäljningen av skalbolaget (AB 1)

Den realisationsvinst som säljaren gör beskattas enligt de vanliga reavinstreglerna d v s med en skattesats på 30 procent. För att minimera skatten på den tjänstebeskattade reavinsten, så att den progressiva beskattningen undviks, kan säljaren, om detta är möjligt, låta bli att ta ut lön det året. Vidare bör han ta ut utdelning under försäljningsåret. En tillgodoräkning av årets uppräkningsbelopp och lätttnadsbelopp kan då göras⁶⁶.

⁶² IL 23 kapitlet 19 § andra stycket.

⁶³ IL 23 kapitlet 17 §.

⁶⁴ Om ägaren vill behålla vissa tillgångar i rörelsen t ex en fastighet se avsnitt 3.3.2.3.

⁶⁵ Prop. 1998/99:15 s. 126 f.

⁶⁶ Se kapitel 57 IL.

5.6 Slutet för skalbolagsaffärer?⁶⁷

Under hösten 2000 kom en promemoria angående stopplagstiftning mot skalbolagsaffärer. Redan hösten 1998 överlämnade skattemyndigheten i Stockholms län en promemoria till Finansdepartementet angående skalbolag. I promemorian lämnades förslag till åtgärder för att förhindra handel med skalbolag. Förslaget har varit ute på remiss i ungefär ett år och i dagarna kom en promemoria från Finansdepartementet med förslag om stoppregler. En proposition väntades under år 2000, men ännu har ingen kommit. Transaktionerna betraktas av många som nödvändiga för att överhuvudtaget kunna genomföra generationsskiften och för att kunna lösa ut delägare i bolaget. Om förslaget går igenom, innebär det säkert slutet för skalbolagsaffärer.

5.6.1 Bakgrund till förslaget

I samband med skattereformen 1990 slopades stoppreglerna mot vinstbolagstransaktioner och interna aktieöverlåtelser. Stoppreglerna som infördes i början av 70-talet tillkom för att förhindra att ägaren av ett bolag som ägde betydande obeskattade vinstmedel tömde bolaget på sina reella tillgångar och förde över dem till ett annat av honom ägt bolag och därefter sålde bolaget bara för att beskattas enligt de förmånliga reavinstreglerna. På så sätt överläts inte själva rörelsen utan ägaren kunde fortsätta att driva denna vidare som förut. Genom stoppreglernas tillkomst började man beskatta ägaren för hela ersättningen som en realisationsvinst d v s även för obeskattade vinstmedel⁶⁸. Men genom införande av de s k 3:12-reglerna skulle det inte längre finnas behov av särskilda stoppregler⁶⁹.

5.6.2 Förslaget

I promemorian föreslås att en stoppregel mot skalbolag införs. Denna skall rikta sig till säljaren av skalbolaget och skall innebära att ett belopp som motsvarar bolagets obeskattade inkomster skall tas upp som överskott av aktiv näringsverksamhet. Med obeskattade reserver avses periodiseringsfonder, ersättningsfonder och liknande fonder samt överavskrivningar. Om särskilda skäl föreligger skall RSV kunna medge dispens. Vidare skall ingen beskattning ske om skalbolaget redan har betalat de fastställda och latent skatter som belöper på bolaget vid avyttringstillfället⁷⁰.

⁶⁷ Avsnittet bygger i huvudsak på Ds 2000:35.

⁶⁸ Prop. 1972:93 ang. beskattning vid avyttring av aktier och andelar i s k vinstbolag.

⁶⁹ Prop. 1989/90:110 s.472.

⁷⁰ Ds 2000:35.

5.6.3 Synpunkter på förslaget

Det är samma slags transaktioner som lagstiftaren reagerar mot nu som denne gjorde på 70-talet då en särskild lagstiftning riktades mot vinstbolagsaffärerna. Reglerna återfanns i 35 § 3 mom. sjunde stycket KL och innebar att säljaren skulle beskattas för hela köpeskillingen för aktierna, om bolaget innehöll obeskattade vinstmedel på grund av att större delen av bolagets tillgångar avyttrats till den skattskyldige eller annan. Det saknades betydelse hur stora de obeskattade vinstmedlen var⁷¹. Redan från början konstaterades dock att lagstiftningen hade blivit alltför restriktiv och långt ifrån alla transaktioner som borde ha fångats in, omfattades av bestämmelsen. Antalet transaktioner med vinstbolag sjönk dock men efter ett antal förhandsavgöranden på 80-talet ökade antalet vinstbolagsaffärer igen. Vinstbolagen innehöll då ofta endast investeringsfonder, resultatutjämningsfond, beskattat eget kapital och eventuellt periodens vinst. Lagstiftningen var endast tillämplig om större delen (d v s mer än 50 procent) av bolagets tillgångar före aktieöverlåtelsen överlåtits på den skattskyldige eller annan och därigenom obeskattade vinstmedel uppkommit. I ett förhandsbesked på 80-talet fastslog Regeringsrätten att obeskattade vinstmedel som fanns i en investeringsfond inte kunde anses ha uppkommit genom överlåtelsen⁷². Detta innebar att om tillgångarna i det gamla bolaget överläts till bokförda värden till det nybildade bolaget och endast investeringsfonder, resultatutjämningsfond och periodens vinst lämnades kvar, ansågs inte obeskattade vinstmedel ha uppkommit genom överlåtelsen av tillgångarna.

Liksom på 60-talet ökade antalet kriminellt belastade personer i samband med dessa affärer. Dessa personer uppträdde via egna bolag som köpare till vinstbolag. Bolagen tömdes på likvida medel och efter det lämnade ofta bolagsplundrarna landet⁷³.

Riksåklagaren har på regeringens uppdrag kartlagt den s k bolagsplundringen av skalbolag och/eller vinstbolag⁷⁴. I riksåklagarens rapport föreslås åtgärder för att minska grogrunden för bolagsplundring. Några av förslagen är att ändra skattereglerna så att behovet av skalbolagsaffärer minskar samt att skärpa reglerna i samband med företagsöverlåtelser så att skatten på upparbetade vinstmedel betalas vid överlåtelsen. Enligt riksåklagaren finns det ett gemensamt drag för olika former av bolagsplundring, nämligen att gärningsmannen utnyttjar det regelsystem som bygger på att det ekonomiska ansvaret för juridiska personers rättshandlingar normalt inte drabbar ägaren eller ställföreträdaren. Vidare skiljer riksåklagaren mellan skalbolag och vinstbolag genom att säga att ett *skalbolag* endast består av likvida tillgångar medan ett *vinstbolag*

⁷¹ Prop. 1972:93 och DsFi 1971:11, *Promemoria angående beskattning vid avyttring av aktier och andelar i s k vinstbolag*.

⁷² RSV/FB Dt 1983:46.

⁷³ Grosskopf, A.a., s. 7 ff.

⁷⁴ Rapport 1996:1.

förutom likvida medel dessutom består av obeskattade vinstmedel och latent skatteskulder. Rapporten pekar på ett antal problem som följer av en skalbolagsaffär. De vid skalbolagsaffärer vanliga s k ”minutenlånen” möjliggör ett kringgående av aktiebolagslagens förbud att förvärva ett bolag med dess egna medel. Vidare är det svårt att hitta någon ansvarig för köpet eftersom sådana bolag ofta saknar styrelse. Ett annat sätt att kringgå ansvarsreglerna har varit att använda sig av en s k målvakt. Genom att en målvakt lånar ut sitt namn uppfylls de formella reglerna i ABL. En målvakt är ofta en socialt utslagen person utan tillgångar, som är immun mot såväl ekonomiska som straffrättsliga sanktioner⁷⁵. Vad gäller de associationsrättsliga frågorna föreslår Bulvanutredningen att ABL skärps så att missbruket av målvakter och generalfullmakter elimineras⁷⁶. Även dessa förslag har remissbehandlats och bereds för närvarande i Justitiedepartementet. Inte oväntat är de myndigheter som har erfarenhet av skalbolagshandel positiva till det förslag som har lagts fram. Företrädare för näringslivet är däremot kritiska till en sådan lagstiftning som innebär att det är säljarna av skalbolag som drabbas.

Enligt förslaget presumeras bolagets obeskattade inkomster uppgå till ett belopp motsvarande köpeskillingen för aktierna. Säljaren kan dock välja att beräkna beskattningsunderlaget för den särskilda beskattningen efter de faktiska förhållandena i det avyttrade bolaget, d v s bolagets obeskattade inkomst vid tidpunkten för aktieavyttringen läggs till grund för beskattningen.

Det kan synas något märkligt att stoppreglerna riktas mot säljaren och inte mot de kriminella som utnyttjar systemet. Vidare riktar sig förslaget endast till fåmansföretag och fåmanshandelsbolag. Man kan fråga sig varför det inte gäller samtliga bolag. Vad som inte nämns i denna promemoria är att trots allt är de flesta skalbolagstransaktioner seriösa och ofta är det den enda möjligheten för småföretagare att klara av ett generationsskifte.

5.7 Slutsatser

Liksom interna aktieöverlåtelser ger inkråmsöverlåtelser säljaren en lägre skattekostnad än om vinsten, framförallt den obeskattade vinsten, tagits ut som lön eller utdelning. En inkråmsöverlåtelse kan vara av intresse när säljaren vill använda vinsten i bolaget för kvittning mot förluster eller annan verksamhet. Om inkråmet överförs till bokfört värde uppstår dock ingen reavinst. Detta medför att en inkråmsaffär passar bra vid generationsskiften, omstruktureringar, utköp av kompanjon, som komplement till fusion eller som alternativ till fusion och likvidation av bolag. Inkråmsöverlåtelser har varit ett vanligt inslag vid generationsväxlingar. Om den förslagna stopplagstiftningen träder ikraft kommer småföretagarna inte längre att vara

⁷⁵ Rapport 1996:1.

⁷⁶ Betänkandet ”Bulvaner och annat”, SOU 1998:47.

intresserade av att använda detta instrument som länge varit ett utmärkt sätt för ägaren av ett familjeföretaget att successivt övervältra verksamheten på barnen. Den nu föreslagna lagtexten har samma syfte som den på 70-talet gällande skalbolagsbestämmelsen. Även metoden för att nå syftet är i stort sett densamma. Gemensamt är att lagstiftningen riktas mot säljaren och inte köparen. Jag tror att det kan vara svårt att få igenom ett sådant förslag igen där säljarna görs medansvariga för bolagsplundring. Det vore mer rimligt att rikta åtgärderna mot de kriminella aktörer som finns på marknaden för skalbolagshandel. De som drabbas hårdast av en lagstiftning som den som har föreslagits är kanske just småföretagarna. Effekten av förslaget skulle göra det ännu svårare för dessa att behålla familjeföretaget inom familjen. Åter igen stängs dörrarna för småföretagarna.

6 Bodelning

6.1 Allmänt

Enligt 1 kapitlet 3 § ÄktB är varje make en ekonomiskt självständig person som själv råder över sin egendom och svarar för sina skulder. Eftersom de är två självständiga rättssubjekt kan de ingå avtal med varandra på samma sätt som de kan göra med utomstående personer och dessa avtal följer på samma sätt allmänna avtalsrättsliga regler. Bodelning under bestående äktenskap utgör ofta ett lämpligt första led i ett generationsskifte av aktier i ett fåmansföretag. Detta kan när som helst göras under förutsättning att makarna är överens om att bodela och om bodelningens innehåll samt att de gör en skriftlig anmälan till tingsrätten, som registrerar och kungör anmälan⁷⁷. Jag vill än en gång påpeka att detta avsnitt utgör endast en översiktlig framställning av instrumentet bodelning under äktenskapet. Mitt mål har inte varit att göra en uttömlig beskrivning av det familjerättsliga fånget bodelning.

6.2 Bodelning under bestående äktenskap

En bodelning innebär enligt huvudregeln en likadelning av makarnas giftorättsgods⁷⁸. Eftersom makarna har avtalsfrihet vid bodelningen kan de dock frångå huvudregeln och avtala om att avvika från hälftindelningen och därigenom ytterst bestämma att vardera maken behåller egendom som motsvarar deras respektive andel av giftorättsgodset (d v s ingen förmögenhetsöverföring görs utan endast en omfördelning av ägandet i samband med lottläggningen vid bodelningen). Makarna har också möjlighet att avtala om att egendom som är enskild på grund av äktenskapsförord skall ingå i bodelningen⁷⁹.

Sedan 1999 skall samtliga kapitalförsäkringar ingå i en bodelning. Enligt denna relativt nya regel skall både rätt till pension p g a pensionsförsäkring och individuellt pensionssparande, IPS, ingå i en bodelning under äktenskapet och efter äktenskapsskillnad. Däremot gäller inte samma regel vid bodelning med anledning av dödsfall⁸⁰.

6.2.1 Gåvoskatt

Huvudregelns likadelningsprincip och principen om att makarna behåller sin respektive andel av giftorättsgodset enligt alternativregeln, anger ramarna

⁷⁷ 9 kapitlet 1 § andra stycket och 16 kapitlet 2 § och 3 § ÄktB.

⁷⁸ 11 kapitlet 3 § ÄktB.

⁷⁹ 10 kapitlet 4 § ÄktB.

⁸⁰ 10 kapitlet 3 § ÄktB.

för bodelningen, den s k bodelningsramen. Håller sig makarna inom denna ram uppkommer inte någon gåva⁸¹. En förmögenhetsöverföring som går utöver bodelningsramen räknas däremot som gåva och värderas på samma sätt som vanliga gåvor. Vid värderingen används reglerna i AGL. Dock föreligger en viss osäkerhet hur egendomen vid en bodelning skall värderas⁸².

6.2.2 Uttagsbeskattning

Inkomstskatterättsligt behandlas en bodelning som genomförs under äktenskapet som gåva⁸³. Om hela verksamheten, eller en väl avgränsat gren därav, överläts genom bodelning sker inte någon uttagsbeskattning. Här har ingen förändring skett. Detta gäller både enligt dagens regler och tidigare praxis⁸⁴. Bodelning av annan anledning än makes död omfattas av bestämmelserna om underprisöverlåtelser. På samma sätt som vid t ex gåva skall villkoren i 23 kapitlet IL vara uppfyllda för att uttagsbeskattning skall undvikas. Enligt kontinuitetsprincipen träder mottagaren, t ex hustrun, in i överlåtarens ställe och övertar skattemässiga anskaffningsvärden och avskrivningsunderlag⁸⁵.

6.2.3 Ett exempel

För att belysa de skattemässiga fördelarna med en bodelning har jag valt att visa detta genom ett exempel:

X är ensamägare till X AB, som han vill överlåta till sin son, Z. X är gift med Y. Aktierna i X AB har ett marknadsvärde på 8 miljoner kronor och ett substansvärde på 2 miljoner. Anskaffningsvärdet är 60 000 kronor. X vill överlåta aktierna till Z för pris som uppgår till 30 procent av substansvärdet, 600 000 kronor. Gåvoskatt kommer att utgå på gåvodelen d v s skillnaden mellan gåvans skattemässiga värde och vederlaget. Aktier i fåmansföretag kan dock vara svåra att värdera. Eftersom X vill ha ett vederlag för aktierna kan inte lättnadsregeln tillämpas. Enligt 23 § B femte stycket skall därför aktierna istället värderas till påräkneligt pris d v s marknadsvärdet. Om marknadsvärdet är svårt att fastställa kan substansvärdet användas istället enligt RSV Dt 1991:31 och RSV 1972 Serie I nr 7. 10 000 kronor är skattefria om året enligt 39 § AGL. Det gåvoskattepliktiga värdet uppgår till 1,4 miljoner (2 milj. minus 600 000 kr.). Gåvoskatten blir **327 000 kronor**.

X skall också reavinstbeskattas för skillnaden mellan försäljningspriset och anskaffningskostnaden för aktierna. Eftersom överlåtelsen endast utgör

⁸¹ 39 § c) AGL.

⁸² Carlsson m.fl., A.a., s. 30 ff.

⁸³ Se bl. a RN 1960 1:5, RÅ 1976 ref. 6 och RÅ 1989 ref. 112.

⁸⁴ I RÅ 1989 ref. 112 fastslogs att överlåtelse genom bodelning av hel förvärvskälla skall inte utlösa någon uttagsbeskattning.

⁸⁵ 24 § 1 mom. tredje stycket SIL resp. 44 kapitlet 21 § första stycket IL.

försäljning till viss del, närmare 30 procent (30 procent av marknadsvärdet), är det 30 procent av 60 000 som utgör anskaffningskostnad för aktierna. Reavinsten uppgår till 582 000 kronor (600 000 minus 18 000). Skatten på vinsten blir **174 000 kronor** ($0,3 \times 582\,000$) om X inte behöver beskattas med hälften i tjänst enligt 57 kapitlet IL. Om det inte finns t ex separat utdelningsutrymme blir skatten högre. Den totala skattekostnaden blir **501 600 kronor** (327 000 + 174 000).

Om X istället först överfört aktier till sin hustru, Y, genom bodelning hade den totala skattekostnaden blivit **226 600 kronor** istället för 501 600 kronor. Anta att X skänker 30 procent av aktierna till hustrun. Substansvärdet för dessa är 600 000 kronor (30 procent av 2 miljoner). Därefter skänker X sina resterande aktier till sonen, Z, utan något förbehåll om vederlag. Lättnadsregeln kan då tillämpas. Substansvärdet för dessa aktier är 1,4 miljoner dvs 70 procent av 2 miljoner. Det 30 procentiga substansvärdet är då 420 000 kronor (30 procent av 1,4 milj.). Av dessa är 410 000 kronor gåvoskattepliktiga. Gåvoskatten blir **52 000 kronor**. Därefter kan Y sälja sina aktier till sonen, Z, för 600 000 kronor (30 procent av substansvärdet). Eftersom Y förvärvade aktierna genom bodelning gäller kontinuitetsprincipen och hon övertar makens anskaffningskostnad för aktierna dvs 18 000 kronor (30 procent av 60 000). Reavinsten blir 582 000 kronor dvs 600 000 minus 18 000 kronor. Skatten på aktierna uppgår till **174 600 kronor** ($0,3 \times 582\,000$). Den totala skattekostnaden enligt detta upplägg med en inledande bodelning blir 226 600 kronor.

6.3 Slutsatser

Under förutsättning att makarna är ense om att bodela och om bodelningens innehåll kan en bodelning ske under bestående äktenskap. Exemplet ovan visar att det finns flera skattemässiga fördelar med att inleda generationsskiftet med en bodelning om detta är möjligt. Den främsta fördelen är kanske att begränsningarna i lättnadsregeln kan kringgås och att den äldre generationen ändå har möjlighet att behålla en del av företaget.

7 Försäkringar

7.1 Allmänt

Pensions- och kapitalförsäkringar är komplicerade men mycket effektiva instrument för att underlätta generationsskiften. Att göra upplägg med försäkringar kräver nästan alltid expertkunnande. För att ge en inblick i de skattemässiga effekterna av försäkringar i samband med generationsskiftesplaneringen tänker jag endast kort redogöra för rättsläget. Liksom det föregående kapitlet utgör detta kapitel endast en översiktlig beskrivning av användande av försäkringar i samband med ett generationsskifte.

7.2 Livförsäkringar

7.2.1 Pensionsförsäkringar

Livförsäkringar delas in i två huvudkategorier, pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar. Av 58 kapitlet 2 § andra stycket följer att ”med kapitalförsäkring avses en livförsäkring som inte är en pensionsförsäkring”. Ett utmärkande drag för pensionsförsäkringar är att premien är avdragsgill vid inkomsttaxeringen –dock med vissa begränsningar- och utfallande belopp är skattepliktigt som inkomst av tjänst⁸⁶. Premien kan antingen betalas privat av löneinkomsten, privat pensionsförsäkring, eller av arbetsgivaren, tjänstepensionsförsäkring⁸⁷. Om arbetsgivaren betalar premien skall denne dessutom betala löneskatt som för närvarande är 24,46 procent⁸⁸. Det är alltså ett billigare alternativ att först betala ut lön till en anställd så att denne i sin tur kan betala premien.

7.2.2 Kapitalförsäkringar

En kapitalförsäkring är en försäkring med ett i förväg avtalat, preciserat försäkringsbelopp. Detta belopp skall utbetalas när ett försäkringsfall har inträffat. Det normala är att hela försäkringsbeloppet betalas ut på en gång. Detta inträffar antingen efter det att en händelse har inträffat som utlöser försäkringsersättning eller på den dag som är försäkringens slutdag. Enligt vissa kapitalförsäkringsavtal skall dock försäkringsbeloppet betalas ut i rater. Detta följer av lagen om försäkringsavtal⁸⁹.

⁸⁶ 10 kapitlet 2 §, 11 kapitlet 1 § och 59 kapitlet 2 § IL.

⁸⁷ Carlsson m.fl., A.a., s. 148 ff.

⁸⁸ Lag (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, 1 §.

⁸⁹ Lagen (1927:77) om försäkringsavtal, framförallt 102-117 §§.

I motsats till pensionsförsäkringar är premier till kapitalförsäkringar inte avdragsgilla och utfallande belopp inte skattepliktigt. Premierna kan antingen vara engångsbetalda eller avtalade att utgå under en längre tid. Skillnaden har i första hand med försäkringsskyddet att göra, d v s vilket belopp som skall utbetalas i händelse av dödsfall. Varje premie innehåller en spardel och en riskdel. Under premiebetalningstidens början är riskdelen som störst men minskar allt eftersom premieinbetalningstiden fortgår. Försäkringsskyddet är hela tiden konstant men spardelen i försäkringspremien ökar successivt⁹⁰.

7.2.2.1 “Sex basbeloppsförsäkringen”

Under senare år har det blivit möjligt att teckna kapitalförsäkringar vars utfallande belopp inom vissa gränser är arvsskattefria. Den vanligaste formen är den s k sex basbeloppsförsäkringen. En ägare till en sex basbeloppsförsäkring har rätt att överföra så mycket som sex basbelopp till hur många mottagare som helst utan att beloppet arvsbeskattas. För år 2000 var beloppet som varje förmånstagaren kunde erhålla 219 600 kronor. En förutsättning är att premieinbetalningen pågår under minst 10 år och att inbetalningen är någorlunda jämn. Detta gäller dock inte om försäkringstagaren avlider inom tioårsperioden. Avlider ägaren under eller efter tioårsperioden betalas försäkringsbeloppet ut och insatta förmånstagare erhåller drygt 200 000 kronor vardera arvsskattefritt. Det är tillräckligt att försäkringsmomentet i en investering är så lågt som 1 procent för att investeringen skall kallas försäkring. Några andra krav finns inte. Alltså kan en mycket gammal och förmögen person teckna en sex basbeloppsförsäkring och betala t ex 500 000 kronor per år. Avlider personen efter fyra år har 2 miljoner betalats in. Om antalet insatta förmånstagare är tillräckligt många – i detta fall nio personer- är hela det utfallande beloppet arvsskattefritt. Vill ägaren avbryta och istället ta ut sitt kapital kan detta göras i enlighet med särskilda återköpsregler som innebär att beloppet betalas ut i ”rater” under några år. En jämförelse med arvskattebestämmelserna behöver inte göras för att förstå att detta är en skattemässigt förmånligare form av sparande. Denna utvidgade möjlighet att generationsskifta fanns inte tidigare och får betraktas som det kanske effektivaste och framförallt säkraste sättet att överföra egendom skattefritt till nästa generation⁹¹.

7.2.3 Livränteförsäkring

Ytterligare en möjlighet att överföra kapital skattefritt via en försäkring är de engångsbetalda livränteförsäkringarna. En livränteförsäkring skall utbetalas under en viss angiven period. Detta gäller endast under förutsättning att den eller de försäkrade då är i livet. Livränteförsäkringen kan antingen löpa under en viss tid –dock minst tio år- eller löpa tills försäkringstagaren dör⁹².

⁹⁰ LLMS, A.a., s.126 ff.

⁹¹ Waller, A.a., s.102 f.

⁹² Försäkringsavtalslagen, 118 §.

7.3 Arvs- och gåvobeskattningen

Utbetalningar från livförsäkringar utgör ofta en betydande del av vad de efterlevande erhåller i ekonomiska tillgångar efter en avliden person. Det belopp som utfaller vid en försäkringstagares död ingår inte i dennes kvarlåtenskap under förutsättning att en förmånstagare finns insatt och skall därmed inte fördelas enligt familjelagstiftningens regler utan direkt tillfalla förmånstagaren. Enda gången utfallande försäkringsbelopp skall ingå i kvarlåtenskapen och fördelas enligt de familjerättsliga reglerna om bodelning och arv är när förmånstagare saknas⁹³. Enligt 12 § AGL är ett förmånstagarförvärv av en pensionsförsäkring skattefritt. I annat fall skulle utbetalningarna dubbelbeskattas eftersom utbetalningar från pensionsförsäkringar är skattepliktiga som inkomst av tjänst. Förmånstagarförvärv av en kapitalförsäkring är däremot skattepliktigt. Lättnader finns dock för de skattskyldiga. Se ovan om den s k sex basbeloppsförsäkringen.

Utbetalningen från en livränteförsäkring är gåvoskattefri upp till 2 500 kronor per år och mottagare⁹⁴. Detta belopp gäller naturligtvis utöver de 10 000 kronor som är fria per år och mottagare enligt 39 § AGL.

Det är fritt för var och en som äger en försäkring att förordna vem som skall erhålla utfallande försäkringsbelopp. Försäkringstagaren kan avtala med försäkringsgivaren om att förmånstagaren skall vara annan än denne själv, en tredje man. Denna form av förmånstagarförordnanden har likheter med gåva. En annan, och vanligare, form av förmånstagarförordnanden är den där försäkringstagaren avtalar om en förmånstagare i dödsfalls skull, d v s om försäkringstagaren skulle avlida. Denna form har likheter med testamente. Utfallande försäkringsbelopp står då utanför övrig kvarlåtenskap och beskattas direkt hos förmånstagaren⁹⁵. Har däremot ingen förmånstagare angivits ingår försäkringen eller till följd av dödsfallet utfallande försäkringsbelopp i boet som vilken tillgång som helst.

På samma sätt som vid försäkringar med förmånstagarförordnanden ingår inte belopp som har sparats i individuella pensionsförsäkringar i kvarlåtenskapen. Detta stadgas i 4 kapitlet 6 § lagen om individuellt pensionssparande.

7.4 Jämkning av förmånstagarförordnanden

För att inte en person med viss förmögenhet kort före sin bortgång skall kunna placera hela eller större delen av sin förmögenhet i en engångsbetald

⁹³ Försäkringsavtalslagen, 104 §.

⁹⁴ 12 § fjärde stycket AGL.

⁹⁵ Försäkringsavtalslagen, 104 §.

kapitalförsäkring samt därvid sätta in någon utomstående eller kanske endast ett av flera barn som förmånstagare har lagstiftaren lagt in en oskälighetsregel i lagen om försäkringsavtal. Verkar ett förmånstagarförordnande oskäligt mot efterlämnade make eller bröstarvinge skall förordnandet jämkas enligt 104 § andra stycket lagen om försäkringsavtal.

7.5 Slutsatser

Försäkringar underlättar generationsväxlingen väsentligt eftersom de är lindrigt beskattade och dessutom ger ett skydd för efterlevandes framtida försörjning. De har dessutom den fördelen att erforderligt kapital är färdigbildat från början. Det finns i princip två former av livförsäkringar, pensionsförsäkringar och kapitalförsäkringar. Dessa kan antingen betalas privat av löneinkomsten eller av arbetsgivaren. Det är ett billigare alternativ att låta den anställda själv betala premien. I motsats till pensionsförsäkringar betalas kapitalförsäkringar med beskattade medel och utfallande belopp är fritt från inkomstskatt. Den mest skatteeffektiva kapitalförsäkringen, den s k sex basbeloppsförsäkringen, utgör ett utmärkt led i generationsskiftesplaneringen. Försäkringen innebär rätt för ägaren till försäkringen att överföra sex basbelopp till hur många mottagare som helst utan att beloppet träffas av arvsskatt. Det är lämpligt att teckna försäkringar i kombination med ovanstående instrument. Framförallt lämpar de sig i de fall då den äldre generationen inte får något vederlag, t ex när lättnadsregeln tillämpas.

8 Pension⁹⁶

Vid ett generationsskifte är det viktigt att trygga den äldre generationens framtida försörjning. I många fall jobbar båda makarna i rörelsen och de allmänna pensionerna räcker inte för att behålla levnadsstandarden. Det är därför viktigt att i förväg trygga den framtida pensionen. För att avdrag skall medges krävs att pensionsutfästelsen har tryggats⁹⁷. Detta kan göras genom inbetalningar av premier till en pensionsförsäkring, avsättning till särskilt konto eller avsättning till pensionsstiftelse⁹⁸. Jag kommer att redogöra mycket kort för olika tryggandeformer. Det finns ingenting som hindrar att flera former kombineras.

8.1 Köp av pensionsförsäkring

Utmärkande för pensionsförsäkringar, i motsats till kapitalförsäkringar, är att premien är avdragsgill vid inkomsttaxeringen och utfallande belopp är skattepliktig inkomst av tjänst. Antingen kan premien betalas privat av löneinkomsten eller av bolaget. Om bolaget betalar premien skall löneskatt betalas. Denna är för närvarande 24,46 procent. Detta är billigare än att först betala ut lön med 33 procent i arbetsgivaravgifter. Pensionsförsäkringar har beskrivits mer utförligt i 7 kapitlet.

8.2 Avsättning till konto "Avsatt till pensioner"

Genom att reservera ett belopp i bokföringen har pensioneringen tryggats. Avsättning till särskilt pensionskonto får göras endast om utfästelserna görs enligt en allmän pensionsplan enligt 23 § anv. p 20 d och 5 § Tryggandelagen. Avdrag för avsättning medges i takt med att pensionerna intjänas d v s för varje räkenskapsårs upplupna pensionskostnader. De kvalitativa och kvantitativa reglerna för avdragsrätt finns i 28 kapitlet och 58 kapitlet IL samt 16:14 och 10:5 IL. Avdrag medges enligt huvudregeln med den faktiska pensionskostnaden, dock högst med ett belopp som är lika med det lägsta av 35 procent av lönen eller 10 basbelopp per arbetstagare. Detta innebär att en arbetsgivare kan – inom ramen för ingånget kollektivavtal – komplettera pensionsskyddet med avdragsrätt inom avdragsutrymmet 10 prisbasbelopp.

⁹⁶ Avsnittet bygger på kapitel 14 om Pensionskostnader i RSV:s *Handledning för beskattning av inkomst och förmögenhet vid 2000 års taxering*, s.875 ff.

⁹⁷ Se 28 kapitlet IL och Lag (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

⁹⁸ 28 kapitlet 3 § IL.

8.3 Avsättning till pensionsstiftelse

En pensionsstiftelse är en av arbetsgivaren grundad stiftelse vars utslutande ändamål är att trygga utfästelse om pension till arbetstagare och deras efterlevande. Utfästelse om pension får endast göras till arbetstagare. Enskilda näringsidkare får inte göra utfästelser till sig själva. Däremot kan en familjeföretagare som driver ett fåmansaktiebolag trygga sin egen pension i en pensionsstiftelse. Reglerna om pensionsstiftelser är komplexa och kan ej redogöras för i denna uppsats. Det bör dock nämnas att en pensionsstiftelse är en egen juridisk person och ägs således inte av bolaget. Konkret går det till så att pengarna överförs till stiftelsen och bolaget får göra avdrag för avsättningen. När det sedan är dags att betala ut pensionerna måste pengarna först föras över till bolaget som i sin tur betalar ut pensionen. Beloppen är då skattepliktiga i näringsverksamheten. Avdragsutrymmet begränsas dels av pensionsreserven – liksom vid avsättning till konto – dels av stiftelsens förmögenhet.

8.4 Engångsavsättning

Ett bra alternativ vid generationsskiftesplanering när företagaren inte har avsatt medel för sin pension är att avtala om en engångsavsättning. Detta alternativ kan vara lämpligt om den pensionsberättigade har en hög ålder och har jobbat i företaget länge med en ganska hög lön. Avdraget blir nämligen som högst om åldern ligger nära 55 år och den befintliga lönen kring 300 000 kronor om året. Dock kan avdrag inte överstiga den faktiska pensionskostnaden. Vid en engångsavsättning tillämpas den s k kompletteringsregeln i 28 kap. 7-12 §§ IL. Regeln kallas även ”köpa ikappregeln” eftersom den får tillämpas i sådana fall då pensionsutfästelserna är otillräckligt tryggade eller då ett pensionsavtal har ändrats.

8.5 Direktpension

Bolaget och företagaren kan också avtala om att en direkt pension skall utbetalas till företagaren. Detta gäller oberoende av tidigare pensionsutfästelser eller kollektivavtal. Pensionen kan börja utbetalas när pensionsåldern inträder och avdrag får göras i takt med att pensionen utbetalas. Eftersom denna pensionsrätt inte är fonderad och därmed inte tryggad är det vanligt att företaget samtidigt som utfästelsen lämnas tecknar en kapitalförsäkring som pantförskrivs till förmån för den pensionsberättigade. På så sätt garanteras pensionen och bolaget får likvida medel som kan utbetalas till företagaren genom att bolaget erhåller försäkringsutbetalningen från kapitalförsäkringen. Den pensionsberättigade är då tryggad även om företaget skulle gå i konkurs. Fördelen med direkt pension är att det inte finns någon lägsta utbetalningsålder och att den är mycket flexibel. En nackdel är att det kan vara svårt att fastställa huruvida det rör sig om pension, lön eller utdelning. Vid bedömningen bör hänsyn tas

till företagarens ålder, arbetsinsats, pensionsskydd o s v. I RÅ 1982 1:63 godtog en direktutbetalad pension, vars belopp översteg lönen. Enligt ett avtal mellan ett AB och dess VD skulle bolaget till denne årligen direktutbetala pension som översteg hans lön från bolaget. Med hänsyn till den långa anställningstiden och omständigheterna i övrigt ansågs utbetalningen vara direkt pension och inte förtäckt utdelning. Kostnaderna ansågs i dess helhet avdragsgilla⁹⁹.

Dock utgår särskild löneskatt på pensionskostnader enligt lagen om särskild löneskatt på pensionskostnader liksom vid de övriga pensionsalternativen¹⁰⁰. För beskattningsåret 2000 utgår skatt på 24,26 procent på kostnaden för pensionsutfästelsen¹⁰¹. Några särskilda regler för direkt pension finns inte utan de allmänna reglerna om personalkostnader i 16 kapitlet IL gäller.

8.6 Slutsatser

Engångsavsättning är ett utmärkt instrument inför en generationsväxling. Genom framtagning av obeskattade reserver åstadkoms en hög skattepliktig vinst i företaget som används för pensionsavsättningen. Bolaget dräneras dock på vinstmedel och substansen minskar men den gamla ägaren får en arbetsfri försörjning. Hur stort avdrag som medges är beroende av företagarens ålder, lön och planerad pensionsålder. Ju äldre personen är desto högre blir avdraget.

Ett annat alternativ är att bolaget och företagaren avtalar om direktpension. I många fall kan det dock vara svårt att avgöra om utbetalningen avser pension, lön eller utdelning. Om dessutom utfästelse görs i samband med ett generationsskifte föreligger en risk att skattemyndigheten ser avsättningen antingen som ett vederlag eller som ett otillåtet förbehåll i samband med gåvan. Lättnadsregeln kan då inte tillämpas.

⁹⁹ RÅ 1982 1:63

¹⁰⁰ Lag (1991:687) om särskild löneskatt på pensionskostnader, 2 § d.

¹⁰¹ Lag om särskild löneskatt på pensionskostnader, 1 §.

9 Sammanfattande slutsatser

Som uppsatsen har visat finns det ingen lösning som passar alla. Tvärtom är det många gånger omständigheterna i det enskilda fallet som avgör vilken lösning som är att föredra när det är dags för ett generationsskifte. I samtliga fall krävs dock en långsiktig planering. Med det är det inte sagt att det alltid är den mest komplexa lösningen som ger det skattemässigt bästa resultatet. Att överlåta rörelsen genom gåva är oftast, inte bara den enklaste lösningen, utan också den skattemässigt mest gynnsamma. En fördel med gåva i förhållande till arv är att företaget kan överlåtas vid en tidpunkt som företagaren väljer. När ett företag bedrivs i aktiebolagsform sker ett generationsskifte vanligtvis genom att andelarna överlåts. Vidare får nästa generation en ”inskolningstid” då den äldre generationen fortfarande är i livet och kan dela med sig av sina erfarenheter. Vid gåva är det dock viktigt att tänka på att om den äldre generationen betingar sig ett vederlag vid överlåtelsen kan detta bli dyrt eftersom det då inte längre är fråga om en ren gåva och lättnadsregeln således inte kan tillämpas. Dessutom måste alla aktierna i bolaget överlåtas till barnen som måste behålla dessa i minst fem år för att lättnadsregeln skall bli tillämplig. Det är inte heller möjligt att överlåta rörelsen genom successiva överlåtelser, vilket ofta hade varit önskvärt. En utredning har emellertid tillsatts för att se över huruvida kraven för lättnadsregelns tillämplighet kan luckras upp så att generationsskiften av familjeföretag kan underlättas. Ännu har något förslag dock inte lämnats. Detta är dock inte det första försöket som har gjorts. 1990 föreslog Finansdepartementet att lättnadsreglerna skulle tas bort. Förslaget ledde till kraftig kritik med följden att förslaget inte kunde träda i kraft. 1992 avskaffades förmögenhetsbeskattningen på arbetande kapital och företagsförmögenhet nedlagd i rörelse eller jordbruk undantogs från förmögenhetsbeskattning. Syftet var att undanröja effekten av att skatten betalades av redan beskattade medel. Motsvarande effekt uppkommer vid generationsskiften genom utformningen av arvs- och gåvoskatten eftersom arbetande kapital inte undantas från beskattning vid ett generationsskifte

Den totala skattebelastningen blir i de flesta fall avsevärt lägre om lättnadsregeln kan tillämpas. Är lättnadsregeln tillämplig skall aktierna värderas till 30 procent av substansvärdet. Enligt praxis skall aktierna i fåmansföretag värderas i enlighet med substansvärdesmetoden. Under det senaste decenniet har det dock blivit vanligt att substansvärdet har justerats utifrån ett avkastningsvärde som i motsats till substansvärdet beräknas utifrån företagets lönsamhet.

Den nuvarande lagstiftningen på arvs- och gåvoområdet, AGL, är från 1941. Vid flera tillfällen har uttalats att ett förslag till nya regler varit under beredning i Finansdepartementet, men ännu har ingen lagstiftning antagits. Enligt min åsikt behöver hela arvs- och gåvolagstiftningen reformeras. Regelsystemet är komplext och står inte i proportion till de förhållandevis

blygsamma intäkter som arvs och gåvoskatten tillför staten. Lagstiftningen är därför i stort behov av reformering. Under flera år har det dock funnits en gemensam målsättning att underlätta för generationsskiften i familjeföretag. Företagsskatteberedningen lade fram ett antal promemorior under 70- och 80-talen, då intresset för gåvodispositioner ökade i Sverige. En orsak till det ökade intresset var framförallt de skattskärpningar som genomfördes både på AGL:s och inkomstbeskattningens område. Särskilt vid generationsskifte kunde skatten bli betungande, eftersom den måste betalas med inkomstbeskattade medel. En naturlig följd av detta blev att intresset för skatteplanering ökade.

En stor nackdel med en ren gåva är att den äldre generationens framtid inte tryggas eftersom ett villkor om vederlag förtar lättnadsreglernas tillämplighet. Används en lösning som inte lämnar några medel kvar till överlåtaren är det oftast nödvändigt med en god pensions- eller försäkringslösning. Här finns en rad lösningar att välja bland. Ett annat alternativ är att ha tillräckligt mycket tillgångar vid sidan om företaget. Detta kan vara såväl värdepapper som fastigheter och dyrbart lösöre. Detta kan också vara ett bra sätt att lösa eventuell rättviseproblematik mellan syskon.

Ett alternativ är att trygga framtiden genom pensioner av olika slag. För att tillse att nuvarande ägaren får en arbetsfri försörjning måste pensionen ses över. Många familjeföretagare har använt alla medel i företaget för investering och uppbyggnad av verksamheten och inga medel har satts av för den framtida pensioneringen. Ett sätt att behålla levnadsstandarden även efter företaget har överlåtits är att köpa ikapp pensionsrättigheter med en sk engångsavsättning. En pensionsavsättning bör dock inte göras i samband med en gåva av aktierna utan i ett tidigare skede, då det annars finns en risk för att skattemyndigheterna ser avsättningen antingen som ett vederlag eller som ett otillåtet förbehåll i samband med gåvan.

Väljer man att sätta undan till pensionen redan tidigt är pensionsstiftelse ett lämpligt alternativ om familjeföretaget bedrivs i aktiebolagsform. En fördel med pensionsstiftelse är att det är en egen juridisk person och därmed är pensionerna tryggad vid en eventuell konkurs. Ett annat sätt att behålla kapitalet i bolaget är att sätta av medel i bokföringen, dvs till ett pensionskonto. Nackdelen är dock att avkastningen näringsbeskattas som vanligt. Om företagaren väntar tills försäljningen med att trygga sin –och eventuellt sin makas– pension finns det en möjlighet att få dispens enligt 59 kapitlet 10 § IL. Detta gäller oavsett om rörelsen drivits som enskild näringsverksamhet eller som aktiebolag. Avdrag kan då få göras mot reavinsten. Detta är ett mycket förmånligt alternativ.

Ett sätt att underlätta generationsskiftet väsentligt är att teckna försäkringar. Dels är dessa lindrigt beskattade, dels ger de ett ekonomiskt skydd omedelbart om företagsägaren skulle avlida plötsligt. De senaste åren har lagstiftningen erbjudit ett mycket förmånligt alternativ genom de sk ”sex

basbeloppsförsäkringarna”. Vidare kan möjligheterna vid ett generationsskifte förbättras avsevärt om en inledande bodelning har gjorts som ett första steg mot ett generationsskifte. Detta förutsätter dock att båda makarna är kvar i livet och att dessa är ense om hur bodelningen skall gå till. Efter en bodelning är det lättare att uppfylla villkoren för lättnadsregelns tillämplighet och på så sätt sänka den totala skattekostnaden.

En ren gåva av aktierna får ofta följden att mottagarna av aktierna drabbas av en hög reavinstbeskattning när denne i sin tur avyttrar aktierna. Detta är ett vanligt resultat av flera generationsskiften av ett familjeföretag då aktiernas anskaffningsvärde ofta är mycket lågt och då den yngre generationen övertar samtliga anskaffningsvärden från föräldrarna.

Om företaget ändå överlåtes mot vederlag är detta sällan marknadsmässigt. Uttagsbeskattning kan därför bli aktuellt. Ett s k blandat fång, d v s när aktierna överlåtes till barnen till underpris, är oftast inget skattemässigt fördelaktigt alternativ. Ändå är det vanligt att en underprisöverlåtelse sker i samband med ett generationsskifte då detta ofta är den enda lösningen när föräldrarna behöver medel men ändå inte vill sälja aktierna till marknadspris till nästa generation.

Ett skattemässigt gynnsammare alternativ om företagaren önskar få ut medel för egen del är att genomföra en intern aktieöverlåtelse. Genom en intern aktieöverlåtelse behåller företagaren kontrollen över bolaget samtidigt som denne kan tillgodogöra sig delar av de vinstmedel som finns. Det råder oenighet om huruvida rättsläget har skärpts eller mjukats upp sedan den nya omstruktureringslagstiftningens tillkomst. Före omstruktureringslagstiftningens tillkomst skulle uttagsbeskattning dock inte ske om särskilda skäl mot det förelåg. Genom ett betydande antal rättsfall bildades den praxis som gällde fram till årsskiftet 1998/99. Det s k Sipanomålet klargjorde praxis i viss mån. I stort sett innebär dagens regler att den svårtolkade praxis som tidigare fanns har ersatts med en konkret lagreglering. I vart fall var detta lagstiftningens syfte. Vid en första anblick kan förändringarna dock se stora ut. Kraven när det gäller ägaridentitet, organisatoriska skäl och karaktärsbyte togs bort. I princip kan man säga att endast kravet på att överlåtelsen inte får leda till otillbörlig skatteförmån behölls. När man gräver djupare under ytan är det trots allt inte så mycket som har förändrats. En öppning när det gäller generationsskiften är att kravet på ägaridentitet har tagits bort. Nu är det alltså fullt möjligt att föra över tillgångar till underpris till t ex ett barn. Ett generationsskifte kan därmed genomföras helt utan inkomstskattemässiga konsekvenser. Detta är fallet när en företagare genom gåva överlåter hela verksamheten eller en verksamhetsgren till t ex sitt barn. Även om det inte blir någon uttagsbeskattning gäller naturligtvis de vanliga reglerna för gåvoskatt. I vart fall än så länge. För att undvika uttagsbeskattning måste dock hela verksamheten, en verksamhetsgren eller en ideell andel av verksamheten överlåtas. Här har dock lagstiftningen inte undanröjt den osäkerhet som tidigare rådde vad gällde villkoren för att undvika uttagsbeskattning. En

enligt min mening intressant fråga är avgränsningen mellan en verksamhetsgren och en enstaka tillgång. Definitionen i lagstiftningen är vag och den ledning som förarbetena ger är inte särskilt utförlig. Osäkerhet råder fortfarande t ex vad gäller fastigheter. I propositionen uttalar regeringen att ägande och förvaltning av enstaka fastigheter kan i vissa fall utgöra en verksamhetsgren. Allt tyder dock på att det är rent objektiv bedömning som måste göras, utan hänsyn till varken huruvida överlåtaren verkligen bedrev rörelsen självständigt eller hur förvärvaren kommer att bedriva rörelsen. Huvudsaken är att det framstår som möjligt att bedriva verksamheten självständigt. Vad är det egentligen principiellt sett för skillnad mellan en enstaka tillgång i form av en maskin och en enstaka tillgång i form av en (enstaka) hel näringsverksamhet – som för övrigt mycket väl kan bestå av just en enstaka maskin. Begreppet ”verksamhetsgren” ersatte dock begreppet ”enstaka tillgång” den 1 januari 1999, vilket luckrade upp kraven något. Med ”verksamhetsgren” förstås något som lämpar sig att utnyttjas till en självständig verksamhet. Även aktier skall kunna anses som en verksamhetsgren om de innehas som ”ett led i rörelsen” eller om innehavet blivit ”näringsbetingat” hos förvärvaren. Denna reglering är något generösare än tidigare.

Liksom tidigare utlöser en gåva av enstaka näringstillgångar uttagsbeskattning. Vid överföring av hel näringsverksamhet eller verksamhetsgren kan uttagsbeskattning underlåtas. Även detta går i linje med tidigare praxis. Men nu måste också detta villkor kompletteras med övriga villkor i 23 kapitlet IL. Det torde innebära en skärpning av tidigare praxis. Kan det verkligen ha varit avsikten eller handlar det om ett förbiseende. I andra fall har reglerna om underprisöverlåtelser underlättat för generationsskiften. Företagsskattutredningens uppdrag var att underlätta omstruktureringar av näringslivet genom att ta bort onödiga hinder och införa ändamålsenliga regler där sådana fattas. I stora delar har utredningens arbete lett till resultat som kan antas eliminera ett antal hinder som förelegat, därför att regler saknats, varit felaktigt konstruerade eller kommit att tillämpas på ett sätt som uppfattats otidsenligt eller godtyckligt.

Även om uttagsbeskattning kan underlåtas finns det fortfarande en risk för att bolaget kan komma att uttagsbeskattas vid en intern aktieöverlåtelse. Enligt min bedömning är dock risken att bolaget gåvobeskattas vid en underprisöverlåtelse liten, trots att de omdiskuterade rättsfallen NJA 1980 s. 642 I och II anses ha prejudicerande effekt. För att vara säker på att undvika att bolaget gåvobeskattas vid en intern aktieöverlåtelse är det säkrast att överlåta aktierna till ett bolag vars ägarkrets är identisk med det överlåtande bolagets. Vad beträffar det sk Larissa Köhler-fallet är det enligt min mening klart att den andel som tillföll Larissa själv inte borde gåvobeskattas.

En intern aktieöverlåtelse medför i många fall en större skattekostnad än vad en ren gåva skulle göra. Fördelen är dock att företagaren kan tillgodogöra sig vinstmedel från företaget, vilket ofta är nödvändigt om inte företagaren har mycket andra medel vid sidan om rörelsen. Som uppsatsen har visat är

interna aktieöverlåtelser passande när det finns ett stort eget beskattat kapital eller dolda reserver och man vill få ut de intjänade vinstmedlena. Effekten av en intern aktieöverlåtelse är att de dolda reserverna frigörs och en högt beskattad arbetsinkomst kan omvandlas till en lågt beskattad reavinst. Det är också ett bra instrument när ett syskon skall kompenseras eller en delägare lösas ut. Vad den faktiska skatten blir för säljaren påverkas av en rad faktorer bl. a köpeskillingen, anskaffningsvärdet på aktierna, kommunalskatten, hur mycket lön som tidigare tagits ut under året samt sparad utdelning. Om det är möjligt kan företagaren låta bli att ta ut lön det året. På så sätt drabbas den tjänstebeskattningsdelen av reavinsten endast av kommunalskatt upp till skiktgränsen (för år 2000: 232 600 kr). Oavsett om säljaren fått ut köpeskillingen i pengar eller som en revers ökar dock det förmögenhetsskattepliktiga värdet. Om reversen inte löses kan säljaren leva på räntan som kapitalbeskattas med en skattesats på 30 % istället för löneuttag som beskattas med marginalskatt.

Ett annat sätt att överföra rörelsen till nästa generation är att genomföra en s k skalbolagsaffär. Överlåtes hela rörelsen finns goda chanser att slippa uttagsbeskattning och överlåtes den dessutom till ett företag med identisk ägarstruktur torde det enligt min bedömning inte föreligga någon gävoavsikt och därmed kan det inte bli aktuellt med gävobeskattning. Denna lösning är dock endast fördelaktig under förutsättning att villkoren för underprisöverlåtelser är uppfyllda. Är så inte fallet kommer kapital motsvarande marknadsvärdet för inkråmet att ligga bundet i det ursprungliga bolaget. För att kunna tillgodogöra sig kapitalet måste företagaren göra en vinstbolagsaffär vilket kan vara riskabelt med tanke på det förslag om att säljaren skall ha medansvar vid en skalbolagsaffär. Om förslaget, som väntades under år 2000, går igenom kommer säkert antalet skalbolagsaffärer att minska. Även om tanken på att stoppa de kriminella kretsar som ger skalbolagsaffärerna dess dåliga rykte var god skulle en lagstiftning som denna slå hårdast mot fåmansföretagarna som önskar använda tekniken för ett kommande generationsskifte. Tyvärr har säljare av skalbolag inte tagit något ansvar för vilken person som bolaget säljs till. Detta har medfört att en stopplagstiftning som riktar sig till säljaren har föreslagits. Om denna lagstiftning kommer att antas vet man inte ännu. Inför en lagstiftning som den nu föreslagna kommer det i princip att bli omöjligt att genomföra skalbolagsaffärer vid generationsskiftesplanering.

Det finns flera fördelar med en inkråmsöverlåtelse. Efter en försäljning av skalbolaget finns ju bolaget som sådant kvar hos ägaren. För köparen av inkråmet uppkommer ju den fördelen att förvärvet skapar nya avskrivningsunderlag. För att undvika uttagsbeskattning vid en inkråmsöverlåtelse måste hela verksamheten –eller i alla fall en verksamhetsgren- överlåtas, eftersom koncernbidragsrätt inte föreligger om ägaren är en fysisk person. Nu är det också möjligt att föra över inkråmet till ett av barnen ägt företag, så länge som samma andel av aktierna är kvalificerade som i det överlåtande bolaget. I och med att kravet på ägarsamband har slopats har inkråmsöverlåtelser dock fått en minskad

betydelse. Numera är det möjligt att överföra inkråmet direkt till ett av barnen ägt aktiebolag utan att uttagsbeskattning utlöses. Däremot kan aktiebolaget gåvobeskattas. Vid gåvobeskattningen får lättnadsregeln tillämpas under förutsättning att barnen inte har lämnat något vederlag för inkråmet.

Avslutningsvis är det omöjligt att komma med en lösning som passar samtliga fall av generationsskiften av fåmansföretag, utan hänsyn måste tas till omständigheterna i enskilda fallet. Det är även viktigt att komma ihåg att den skattemässigt mest fördelaktiga lösningen inte alltid är den rätta lösningen.

Litteraturförteckning

Litteratur

- Carlsson, Magnus
Silfverberg, Christer
Stenman, Olle *Generationsskiften och blandade fång*
tredje upplagan, 1999.
- Grosskopf, Göran *Vinstbolag –aktiebolags- och skatterättsliga frågor,*
1989.
- Grosskopf, Göran *Några synpunkter på gåvobeskattning av aktiebolag,*
Skattenytt, s. 315-326, 1981.
- Hult, Magnus *Värdering av företag, femte upplagan, 1993.*
- Johansson, Gunnar *Underprisöverlåtelser, Svensk Skattetidning s. 966-*
679, 1998
- Lodin, Sven-Olof
Lindencrona, Gustav
Melz, Peter
Silfverberg, Christer *Inkomstskatt –en läro- och handbok i skatterätt, del*
1 och 2, sjunde upplagan, 1999 (cit. LLMS).
- Pelin, Lars *Överlåtelse av företag, 1993.*
- Pelin, Lars *Svensk intern och internationell skatterätt, andra*
upplagan, 1997.
- Riksskatteverket *Handledning för beskattning av inkomst och*
förmögenhet vid 2000 års taxering, del 1 och 2,
2000.
- Tjernberg, Mats *Beskattning av fåmansföretag, femte upplagan,*
1999.
- Waller, Erik *AGL - Lärobok om arvs- och gåvoskatt, femte*
upplagan, 2000.

Offentligt tryck

Propositioner:

- Prop. 1972:93 *Beskattning vid avyttring av aktier och andelar i s k vinstbolag.*
- Prop. 1974:185 *Förslag om vissa skattelättnader vid gåva av familjeföretag m.m.(Dt Fi 1974:12)*
- Prop. 1977/78:40 *Förslag till åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling.*
- Prop. 1989/90:110 *Reformerad inkomst- och företagsbeskattning. Del 1 och 2.*
- Prop. 1991/92:60 *Skattepolitik för tillväxt.*
- Prop. 1998/99:15 *Omstruktureringar och beskattning.*

Utredningar, betänkanden m.m.:

- SOU 1974:12 *Särskilda skattelättnader för familjeföretag. Promemoria av företagsskatteberedningen.*
- SOU 1976:10 *Särskilda skattelättnader för familjeföretag. Promemoria angiven av företagsskatteberedningen.*
- SOU 1987:62 *Ny arvs- och gåvoskattelag (Slutbetänkande av arv- och gåvoskattekommittén).*
- SOU 1996:160 *Ärvdabalksutredningen*
- SOU 1998:47 *Betänkandet bulvaner och annat*
- SOU 1999/2000:1 *Budgetpropositionen*
- Ds Fi 1971:11 *Promemoria angående beskattning vid avyttring av aktier och andelar i s k vinstbolag.*
- Ds 1990:91
- Ds 2000:35 *Skattereglerna mot handel med skalbolag.*

Dir. 1999:72 *Reglerna om beskattning av ägare i fåmansföretag
m.m.*

Rapport 1996:1

Riksskatteverkets rekommendationer:

RSV Dt 1991:31 *Riksskatteverkets rekommendationer m.m. om
värdering av aktier m.m.*

Elektroniska källor:

www.riksdagen.se/debatt/0001/utskott/juu/juu7/juu7.asp, 2001-01-31.

Rättsfallsförteckning

RN 1960 1:5

RÅ 1976 ref. 6

NJA 1980 s. 642 I och II

RÅ 1982 1:63

RSV/FB Dt 1983:46

RÅ 1989 ref. 112

RÅ 1992 ref. 56

RÅ 1993 ref. 43 I och II

Hovrätten för Övre Norrland, 000217, mål nr Ö 53/99.

Regeringsrättens dom den 30 maj 2000, mål nr 3708-1999.

SRN:s förhandsbesked den 7 september 2000.